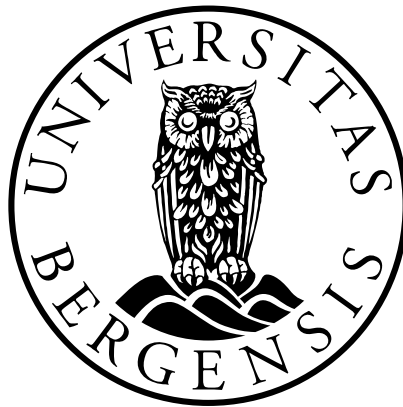

Mishandling i nære relasjoner

*Den nedre grensen for straffeloven § 282 sitt
anvendelsesområde*

Kandidatnummer: 73

Antall ord: 14 999

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Innleveringsfrist: 11 desember 2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
1. Innledning	3
1.1 Problemstilling og temaets aktualitet.....	3
1.2 Innramming og fremheving av problemstilling	4
1.3 Oppgavens disposisjon.....	4
1.4 Metode og rettskilder	5
1.5 Formålet bak straffeloven § 282.....	6
2. Den nedre grensen for straffeloven § 282 sin persongruppe	8
2.1 Den vernede persongruppe.....	8
2.1.1 Ektefeller eller tidligere ektefeller og deres slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje.....	9
2.1.2 Terskelen for «samboer»	10
2.1.3 Terskelen for «noen i sin husstand»	12
2.1.4 Terskelen for «noen i sin omsorg»	14
3. Den nedre grensen for de alternative krenkelsesmåtene	15
3.1 En oversikt over § 282 sine krenkelsestyper	15
4. Den nedre grensen for «alvorlig eller gjentatt mishandler»	18
4.1 Terskelen for mishandling etter straffeloven § 282	18
4.2 Terskelen for «alvorlig (...) mishandler».....	19
4.3 Terskelen for «gjentatt mishandler».....	27
4.3.1 Krenkelsens varighet	28
4.3.2 Krenkelsens art og omfang.....	31
5. Avrundning av oppgaven	40
Litteraturliste	42
Tabell fra Statistisk sentralbyrå	47

1. Innledning

1.1 Problemstilling og temaets aktualitet

I denne masteroppgaven behandles temaet mishandling i nære relasjoner. Jeg vil ta for meg straffeloven § 282¹ som er en spesialregel for familievoldstilfellene. Ettersom bestemmelsen både rammer fysisk og psykisk vold, samt forutsetter en nær tilknytning mellom tiltalte og fornærmede, skiller den seg fra andre voldsbestemmelser i straffelovens kapittel 25.

Da familievold er et svært utbredt problem nasjonalt² (og globalt³), men mindre omtalt i litteraturen, synes jeg dette var aktuelt å skrive om. Tidligere var vold i hjemmet et privat anliggende.⁴ I dag er det økt fokus på å avverge, forebygge, etterforske og straffeforfølge slike krenkelser⁵ som primært rammer kvinner og barn.⁶ Grunnen er at et voldutsatt liv kan forårsake alvorlige fysiske, psykiske og sosiale skader.⁷ I tillegg kan store samfunnskostnader også nevnes.⁸ Norge har etter en rekke konvensjoner plikt til å sikre borgerne et effektivt vern mot vold i nære relasjoner. Den mest konkrete forpliktelsen følger av Istanbul-konvensjonen,⁹ men også Den europeiske menneskerettighetskonvensjon¹⁰ og FNs barnekonvensjon¹¹ er viktige.

Oppgaven vil belyse den nedre grensen for straffeloven § 282 med hensyn til: hvem som vernes, de alternativene krenkelsesmåtene og hva som kvalifiserer til alvorlig eller gjentatt mishandling. En avklaring av § 282 sin nedre grense har stor betydning. Faller eksempelvis forholdet utenfor § 282 må en annen voldsbestemmelse i straffelovens kapittel 25 anvendes,

¹ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven).

² Julie Bendiksen og Aurora Berg, NRK, «Vold i nære relasjoner», <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/morketall-pa-vold-i-naere-relasjoner--hoy-terskel-for-a-ta-kontakt-med-krisesenter-1.16049997>, oppdatert 22. september 2022.

³ NOU 2003:31 punkt 1.1, s. 11.

⁴ Jørn Jacobsen mfl., «Forbrytelser i utvalg» (2020), s. 75.

⁵ Riksrevisjonen, «Myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner», <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2021-2022/undersokelse-av-myndighetenes-innsats-mot-vold-i-naere-relasjoner/>, publisert 9. juni 2022.

⁶ Jf. gjennomgatte dommer og vedlagt tabell fra SSB i litteraturlisten.

⁷ NOU 2003:31 punkt 1.5, s. 12.

⁸ Simen Pedersen mfl., Rapport fra Menon Economics, «Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner», <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2023-15-Samfunnsokonomiske-kostnader-av-vold-i-naere-relasjoner.pdf>, februar 2023, s. 4.

⁹ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, 11.05.2011.

¹⁰ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett. Selv om ikke EMK innehar noen eksplisitt bestemmelse om familievold, vil en manglende sikring mot slik vold kunne krenke konvensjonen, jf *Kontrova v. Slovakia* [GC] 2007, no. 7510/04 og *Kurt v. Austria* [GC] 2019, no. 62903/15.

¹¹ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, vedlegg 8. Se særlig artikkel 19 nr. 1 som sier at medlemstatene skal «beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold» fra dennes omsorgspersoner.

eller vedkommende frifinnes. I § 282 er også strafferammen betydelig høyere enn i enkelte andre voldsbestemmelser, deriblant § 271.

Når det gjelder utgangspunktet for § 282 sin foreldelsesfrist skiller den seg fra §§ 271-274-sakene. Ettersom forhold omfattet av § 282 anses som en sammensatt og fortsatt forbrytelse,¹² vil ikke foreldelsesfristen løpe før forholdet i sin helhet opphører.¹³ Krenkelser langt tilbake i tid vil dermed kunne inkluderes. Dette i motsetning til §§ 271-274-tilfellene hvor foreldelsesfristen beror på hver enkelt handlings avslutning.¹⁴

Til slutt kan det bemerkes at forhold som aktualiserer § 282 gir fornærmede rett til bistandsadvokat, jf straffeprosessloven § 107 (1) a.¹⁵ I tillegg har vitner under 16 år krav på tilrettelagte avhør, jf straffeprosessloven § 239 (1).

1.2 Innramming og fremheving av problemstilling

Masteroppgaven tar kun for seg de objektive gjerningselementene i § 282. Andre straffbarhetsvilkår behandles ikke. Likevel nevnes det at skyldkravet etter § 282 er forsett.¹⁶

Handlingsalternativene; «trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser» nevnt innledningsvis i straffeloven § 282 omtales kort. Dette fordi hovedfokuset for anvendelsen av § 282 ikke ligger på de enkelte krenkelsestypene, men på om voldshandlingene danner et mishandlingsregime. Derfor vil bare hovedtrekkene for forståelsen av handlingsmåtene kommenteres og kun i forbindelse med § 282 sin nedre grense.

Oppgavens problemstilling; hva som skal til for å kunne straffes etter straffeloven § 282, forutsetter et fullbyrdet straffbart forhold. Forsøksansvaret etter § 16 faller dermed utenfor. Heller ikke medvirkningsansvaret etter § 15, de ulike straffefrihetsgrunnene og straffeutmålingen omtales nærmere.

1.3 Oppgavens disposisjon

Det redegjøres først for hvem straffeloven § 282 tar sikte på å beskytte (punkt 2). Så knyttes noen korte merknader til de opplistede alternative handlingsmåtene å begå mishandling på

¹² Se eksempelvis Rt-2013-329. De verbale krenkelsene som fant sted i ettertid (2001-2010) av den fysiske mishandlingen (fra 1988-2001) kunne også inkluderes i farens domfellelse etter straffeloven 1902 § 219.

¹³ Straffeloven § 87 (1) første punktum.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Lov 22 mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

¹⁶ Se straffeloven § 21 og Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 434.

(punkt 3), sett i lys av § 282 sin nedre grense. Hovedfokuset for oppgaven vil derimot være å avklare hva som skal til for at gjerningspersonen «alvorlig eller gjentatt mishandler» fornærmede (punkt 4). Dette fordi mishandlingsbegrepet utgjør selve kjernen og koblingspunktet til straffeloven § 282. Deretter avrundes oppgaven (punkt 5).

Før dette er det hensiktsmessig å knytte noen kommentarer til straffeloven § 282 sitt rettskildebilde (punkt 1.4) og formål (punkt. 1.5).

1.4 Metode og rettskilder

For å besvare oppgavens tema, vil jeg bruke juridisk metode. På strafferettens område eksisterer et særlig hjemmelskrav. Lovhjemmel er påkrevd for at straff skal kunne anvendes. Dette skyldes at straff – som et atferdsregulerende «onde» – er det mest inngripende virkemiddelet en kan utsettes for. I tillegg uttrykker straff en moralsk fordømmelse. Derfor følger det av Grunnloven¹⁷ § 96 (1) at «ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom».¹⁸ Tilsvarende forankres også i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 7. Lovhjemmelskravet begrunnes i at loven fremmer autoritet, demokratisk legitimitet, forutberegnelighet, samt hindrer vilkårlighet og maktmisbruk. Utenom et absolutt lovhjemmelskrav eksisterer også et klarhetskrav på strafferettens område. Lovens ordlyd må være tilstrekkelig klar på hvilke handlinger eller unnlater som er straffbare.¹⁹ En innskrenkende eller utvidende tolkning kan kun gjøres til fordel for gjerningspersonen.²⁰ Tolkning av lovens ordlyd vil dermed utgjøre et viktig utgangspunkt i forståelsen av den nedre grensen til straffeloven § 282.

Masteroppgavens primære lov er straffeloven av 2005,²¹ da denne utgjør gjeldende rett. Derimot vil også straffeloven av 1902²² og rettskilder knyttet til denne benyttes i fremstillingen hvor det anses hensiktsmessig. Dette fordi straffeloven av 2005 § 282 var ment å videreføre straffeloven av 1902 § 219 sitt innhold,²³ med unntak av strafferammen – som nå er hevet til 6 år.

¹⁷ Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges grunnlov.

¹⁸ Se også straffeloven § 14 som skal tolkes i samsvar med Grunnloven § 96.

¹⁹ Se blant annet HR-2020-955-A (avs. 22).

²⁰ Se eksempelvis Rt 1997-1341 (Høsehauk-dommen) hvor Høyesterett tolket viltloven § 11 (2) utvidende (muligens analogisk) til fordel for tiltalte, da høner og fjærkre ble ansett som «bufe».

²¹ LOV-2005-05-20-28, Lov om straff.

²² LOV-1902-05-22-10, Almindelig borgerlig Straffelov.

²³ Ot.prp.nr.113 (2008–2009) s. 433.

Lovforarbeidene til straffeloven § 282 utgjøre også en sentral rettskilde i forståelsen av bestemmelsen. Forarbeidene til straffeloven 1902 § 219 kan også gi tolkningsbidrag. De viktigste lovforarbeidene tilknyttet straffeloven § 282 er; Ot.prp.nr.113 (2004–2005) og Ot.prp.nr.22 (2008–2009).

Rettspraksis er også en sentral rettskildefaktor for utgreiingen av straffeloven § 282 sin nedre grense. Høyesterettspraksis vil for det meste benyttes, da disse avgjørelsene har størst rettskildemessig vekt. Likevel vil enkelte lagmannsrettsdommer også benyttes. Dette grunnet fåtallet av saker relatert til § 282 som slippes inn til behandling i Høyesterett. Selv om lagmannsrettsdommene har mindre rettskildemessig betydning, vil de likevel illustrere hvor § 282 sin nedre grense ligger.

Avslutningsvis vil også juridisk teori benyttes. Dette gjelder hovedsakelig «*forbrytelser i utvalg*» (2020) av Jørn Jacobsen, Erling Johannes Husabø, Linda Gröning og Asbjørn Strandbakken. Straffeloven § 282 behandles mest utførlig her. Ellers omtales § 282 enkelte steder i «*frihet, forbrytelser og straff*» (2023) av Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, som også vil brukes i denne oppgaven. En forskningsrapport av Geir Aas og Tore Andersen «*mishandlingsbestemmelsen – En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner, jf. Strl. § 219 (§ 282/283)*», nevnes i tillegg. Lovdata Pro kommentarene til straffeloven § 282 fra Karnov, skrevet av Linda Gröning og Jørn Jacobsen, er også relevant materiale.

Det vil nå knyttes noen merknader til formålet bak straffeloven § 282, før jeg konkret går inn på oppgavens hoveddel – hvor den nedre grensen for bestemmelsens vernede personkrets, de alternative krenkelsestypene og hva som ligger i «alvorlig eller gjentatt mishandler» omtales.

1.5 Formålet bak straffeloven § 282

Paragraf § 282 (1) rammer den som «alvorlig eller gjentatt mishandler» en nær tilknyttet person ved «trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser». Etter lovforarbeidene var formålet bak en egen familievoldsbestemmelse å dekke «alle straffverdige sider ved vold i nære relasjoner».²⁴ Det var særlig «kompleksiteten og helheten ved mishandlingen» som de alminnelige voldsbestemmelsene ikke ville dekke like godt.²⁵ Kjernen

²⁴ Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37.

²⁵ Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37-38.

i straffeloven 1902 § 219 (straffeloven 2005 § 282) er den «vedvarende og gjentakende krenkelsen og mishandlingen av den nærstående».²⁶ Handlingene må samlet sett danne et «mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold».²⁷ De alminnelige voldsbestemmelsene i straffeloven 1902 §§ 228 til 229²⁸ rammet kun fysisk vold – om ikke følgen utgjorde «en betydelig skade i form av en alvorlig psykisk skade, jf § 9»²⁹.³⁰ Straffeloven 1902 § 219 sørget derimot for at også fornærmedes psykiske integritet ble vernet.³¹ Videre ble også «trusler om de minst alvorlige legemskrenkelsene» dekket av § 219.³² Det var i tillegg selve «tillitsbruddet, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og det at handlingen skjer i hjemmet», som særpreget denne typen vold.³³ Derfor var det både nødvendig og hensiktsmessig å få regulert et slikt tilfelle i en egen separat bestemmelse, og ikke som skjerpene moment ved straffeutmålingen.³⁴

Et eget straffebed om mishandling i nære relasjoner ville også «synliggjøre at samfunnet ikke aksepterer vold mot nærstående».³⁵ I tillegg ville «en slik signalisering [kunne] (...) ha en preventiv effekt», og «være hensiktsmessig for å avdekke hvor mange voldssaker av denne typen som havner i rettsapparatet».³⁶ Departementet og utvalget var uenig med straffelovkommisjonen om at det ikke var behov for en egen bestemmelse om mishandling i nære relasjoner.³⁷ Dette på bakgrunn av ovenfornevnte synspunkter³⁸. Forslaget til Kvinnevoldsutvalget ble fulgt opp, og en rekke endringer i straffeloven 1902 § 219 ble gjort. Det samme innholdet ble senere videreført i straffeloven 2005 § 282.

Angående spørsmålet om konkurrens er det ikke naturlig å anvende mishandlingsbestemmelsen sammen med de alminnelige voldsbestemmelsene.³⁹ Dette fordi straffeloven 1902 § 219 omfattet «kompleksiteten og helheten ved mishandling av nærstående».⁴⁰ I tillegg ble bestemmelsens strafferamme hevet slik at den tilsvarte

²⁶ Ibid.

²⁷ Rt-2010-129 (avs. 21), Rt-2013-879 (avs. 30), HR-2018-112-A (avs. 18) og HR-2022-2297-A (avs. 36).

²⁸ Se nå straffeloven 2005 §§ 271-274.

²⁹ Se nå straffeloven 2005 § 11.

³⁰ Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37.

³¹ Ibid.

³² Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37-38.

³³ Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37. Se også Rt-2004-1556 og Rt-2004-844.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 37.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 41.

⁴⁰ Ibid.

strafferammen til mange av de alminnelige voldsbestemmelsene.⁴¹ Det var kun i to tilfeller de alminnelige voldsbestemmelsene kunne anvendes i konkurrans med mishandlingsbestemmelsen.⁴² Det første er når andre aktuelle straffalternativer hadde «en høyere strafferamme enn (...) § 219»⁴³. Det andre er når en sto overfor «seksuallovbrudd» – som innehar «elementer som ikke vil være fullt ut dekket av straffebudet mot vold i nære relasjoner».⁴⁴ Paragraf 282 skal imidlertid fortsatt kunne anvendes i konkurrans med § 274 (2).⁴⁵

Utgangspunktet blir dermed at de straffverdige sidene ved mishandling i nære relasjoner kun markeres gjennom bruk av § 282.⁴⁶ Dette samsvarer best med strafferettens skyldprinsipp, det materielle dekningsprinsipp og at tiltalte ikke straffes flere ganger for samme forhold. Straffedommen skal – «verken mer eller mindre» – avspeile de klanderverdige sidene ved forbryterens atferd.⁴⁷

2. Den nedre grensen for straffeloven § 282 sin persongruppe

2.1 Den vernede persongruppe

Den nedre grensen for hvem som vernes av straffeloven § 282 fremgår av første ledd bokstav a-e. Persongruppen er uttømmende regulert. Omfattes ikke fornærmede av en av alternativene, må en av de alminnelige voldsbestemmelsene i straffeloven §§ 271-274 istedenfor benyttes. Slik straffeloven § 282 sin overskrift «mishandling i nære relasjoner» hentyder, må gjerningspersonen ha en nær og sterk tilknytning til den mishandlede. Hvem som vernes av § 282 må også ses i sammenheng med bestemmelsens formål. Det er selve «tillitsbruddet, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og (...) at handlingen skjer i hjemmet (...) som gjør at offeret i begrenset grad kan føle seg tryggt».⁴⁸ Det er slike relasjoner straffeloven § 282 skal verne mot, da disse «forsterker frykten og risikoen

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

⁴⁶ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 41.

⁴⁷Linda Grønning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, «Frihet, forbrytelser og straff – en systematisk fremstilling av norsk strafferett», 3 utgave (2023), s. 585-586.

⁴⁸ Ot.prp.113 (2004-2005) s. 37.

for langvarige skadevirkninger hos offeret». ⁴⁹ Dette særpreger og skiller denne type voldsutøvelse fra annen vold i straffelovens kapittel 25. For sistnevnte er ikke de emosjonelle bindingene og avhengighetsforholdet mellom gjerningsperson og offer like fremtredende som i familievoldstilfellene. ⁵⁰

Straffeloven § 282 nevner en rekke mindre problematiske relasjoner som derfor først behandles i korthet. Deretter vil hovedfokuset rettes mot den nedre terskelen for hva som utgjør et samboer-, husstands- eller omsorgsforhold. Disse krever en nærmere behandling, da grensedragningen mellom hvem som faller innenfor og utenfor denne personkretsen kan være vanskelig å avgjøre.

2.1.1 Ektefeller eller tidligere ektefeller og deres slektninger i rett oppstigende eller nedstigende linje

Ifølge straffeloven § 282 (1) a, vernes gjerningspersonens «nåværende eller tidligere ektefelle». Ordlyden tilsier at fornærmede enten må være gift med gjerningspersonen, skilt eller separert. Både ektefeller av ulike og samme kjønn omfattes. ⁵¹ Det samme gjelder for registrerte partnerskap. ⁵² Ettersom sjalusi og et forsterket kontrollbehov kan oppstå ved relasjonsbrudd beskyttes også «tidligere» ektefeller av § 282. Dette fordi tidligere ektefelle eller sistnevntes nye relasjon kan oppleve trusler og vold fra gjerningspersonen. ⁵³

Likeså vernes også «nåværende eller tidligere ektefelles eller samboers slektning i rett nedstigende linje», jf straffeloven § 282 (1) b. Ordlyden hentyder til at gjerningspersonens barn og barnebarn, samt øvrige slektsledd omfattes. Også stebarn beskyttes, jf ordlyden «nåværende (...) ektefelles eller samboer slektning i rett nedstigende linje». Det samme gjør barn som gjerningspersonens tidligere ektefelle har fått i ny relasjon. ⁵⁴ Barna beskyttes uavhengig av om de har samme bosted som gjerningspersonen ⁵⁵ eller er myndige på voldstidspunktet, jf ordlyden «slektning».

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Se også HR-2017-667-A (avs.28).

⁵¹ Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) § 1.

⁵² Lov 30 april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap (partnerskapsloven) § 3 (2), jf. Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46 og Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 77.

⁵³ Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 77. Se HR-2018-112-A, selv om fornærmede her var gjerningspersonens tidligere samboer. Her utsatte tiltalte fornærmede for en rekke krenkelser etter oppløsningen av samboerskapet, hvor sistnevnte også utøvde vold mot hennes nye kjæreste.

⁵⁴ Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 77.

⁵⁵ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

Av straffeloven § 282 (1) c omfattes også «slektning i rett oppstigende linje». Foreldre, besteforeldre, oldeforeldre osv. dekkes av ordlyden. Det er ikke påkrevd at de bor under samme tak som gjerningspersonen. Svigerforeldre vernes ikke, men kan tenkes beskyttet av en annen alternativ relasjon i § 282. Begrunnelsen bak bokstav c er å verne eldre og svake foreldre som oppsøkes og mishandles av barnet sitt.⁵⁶ Rt-2012-1313 er illustrerende hvor gjerningspersonen mishandlet sin gamle mor ved å dra og vri henne i ørene for å få henne til å legge seg. Voldsutøvelsen skjedde minst 8 ganger og medførte misdannelser på morens ører. LB-2013-19284 og LB-2016-52065 er andre eksempler hvor fornærmede som forelder til gjerningspersonen var nærmest forsvarsløs grunnet ujevnt styrkeforhold og alderdom. Det er slike tilfeller straffeloven § 282 (1) c har siktet seg inn på.

Jeg vil nå behandle de mer problematiske relasjonene i straffeloven § 282 (1), herunder den nedre terskelen for hva som utgjør et samboer-, husstands- eller omsorgsforhold.

2.1.2 Terskelen for «samboer»

Av straffelovens § 282 (1) a, vernes både gjerningspersonens «nåværende eller tidligere (...) samboer» mot mishandling. Både «heterofilt og homofilt/lesbisk samliv» beskyttes.⁵⁷ Ved vedtakelsen av straffeloven 1902 § 219 var det kun ektefeller som ble nevnt i første ledd bokstav a.⁵⁸ Likevel fremgikk det av lovforarbeidene at også samboere var omfattet av § 219, da straffeloven § 5 (3) likestilte samboerskap og ekteskap.⁵⁹ Dette fikk også støtte i Rt-2005-929, hvor Høyesterett uttalte at «i forhold til § 219 må [det] legges til grunn at samboere likestilles med ektefeller».⁶⁰

Når det gjaldt tidligere samboere ble det i Rt-2011-469, med utgangspunkt i strafferettens legalitetsprinsipp og ordlyden i § 219 (1) a, lagt til grunn at disse falt utenfor bestemmelsens vern.⁶¹ Lovgiver valgte dermed ved lovendringen 24. juni 2011 nr. 32 å tilføye samboere i § 219 (1) a og b.⁶² Etersom ikke bare «nåværende», men også «tidligere» samboer vernes er det ikke nødvendig å avgjøre om partene for tiden bor sammen.⁶³

⁵⁶ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 46.

⁵⁷ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

⁵⁸ Knut Erik Sæther, «Høyesterett og straffeloven 1902 § 219 (mishandling i nære relasjoner)» (2016), s. 519.

⁵⁹ Ibid og Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 31.

⁶⁰ Se Rt-2005-929 (avs. 14).

⁶¹ Knut Erik Sæther, «Høyesterett og straffeloven 1902 § 219 (mishandling i nære relasjoner)» (2016), s. 520.

⁶² Ibid, s. 521.

⁶³ Jf. ordlyden i § 282 (1) a og Prop.105 L (2010-2011) punkt 6.1.

Det kan spørres hva som må til for at et samboerforhold skal eksistere. Loven gir ingen legaldefinisjon på samboerbegrepet. Den nedre grensen for et samboerforhold varierer fra rettsområde til rettsområde, og avhenger av hvilke hensyn reglene ivaretar.⁶⁴ Lovforarbeidene til straffeloven 1902 § 219 er til hjelp da de sier at «to personer som bor fast sammen under ekteskapsliknende forhold» anses som samboere.⁶⁵ Hva «ekteskapsliknende forhold» innebærer er ikke helt klart. Ses det hen til forarbeidene i straffeloven § 9 (3) fremgår det at uttrykket «ekteskapsliknende» forutsetter «noe mer enn et hvilket som helst samboerskap».⁶⁶ En individuell skjønsmessig vurdering kreves for om «samboerskapet skal likestilles med ekteskap i strafferettslig forstand».⁶⁷ Her står «forholdets stabilitet og varighet» sentralt.⁶⁸ At samboerparet har «felles barn» har vesentlig vekt. Videre har graden av «økonomisk binding» partene imellom betydning.⁶⁹ En formalisert samboeravtale er likevel ikke avgjørende.⁷⁰

En naturlig slutning av forarbeidsuttalelsene er at «ekteskapsliknende forhold» forutsetter en sterk relasjon partene imellom. Båndet mellom partene må være nært, særlig følelsesmessig. At partene deler ressurser og kostnader kan tilsi samboerskap. En viss stabilitet og varighet av boforholdet kreves likevel for at dette skal regnes som «fast». Gjentatte besøk og overnattinger eller en midlertidig boordning er ikke tilstrekkelig. Hva partene selv formelt betegner forholdet som kan heller ikke anses avgjørende.

Det er en begrenset Høyesterettspraksis tilknyttet den nedre grensen for når et samboerforhold foreligger etter straffeloven § 282. Imidlertid kan LF 2017-197923 være veiledende hvor gjerningsperson og offer ble regnet som samboere etter å ha delt bolig i omtrent 3 måneder. Ettersom dommen er fra underretten, kan dette derimot tale for at den har begrenset rettskildemessig vekt, særlig når lagmannsretten ikke problematiserte samboerforholdet. Likevel burde et boforhold på 3 måneder være tilstrekkelig for fornærmedes vern etter bestemmelsen, da relasjonen partene imellom er relativt nær. Formålet bak straffeloven § 282 tilsier det samme. Dette fordi en sterk emosjonell binding og et avhengighetsforhold mellom gjerningspersonen og offeret, er nærliggende i slike tilfeller.

I en nylig avgjørelse inntatt i LG-2022-20182 ble derimot samboerbegrepet i større grad problematisert enn i LF-2017-197923. Førstnevnte er også et godt eksempel på hvor vanskelig

⁶⁴ Fra arvelovens forarbeider angående samboerbegrepet: Ot.prp.nr.73 (2007-2008) s. 16.

⁶⁵ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 8 (1998-99) s. 64.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

det kan være å trekke samboerforholdets nedre grense. Fornærmede hadde her jevnlig blitt utsatt for fysisk og psykisk vold av tiltalte. Slag, spark, lugging, kvelertak, drapstrusler og krenkende uttalelser om utseende og ferdigheter nevnes. Sentralt i anvendelsen av straffeloven § 282 var om fornærmede ble ansett som tiltaltes nærstående. Lagmannsretten vurderte først om et samboerforhold forelå etter § 282 (1) a. Forarbeidsuttalelsene om at «to personer som bor sammen under ekteskapslignende forhold er likestilt med ektefeller» ble brukt som utgangspunkt.⁷¹ LG-2021-14499 om at «hensynene som ligger bak straffebudet vil være relevant ved tolkningen» av samboerbegrepet ble også vektlagt. Fornærmede og tiltalte ble i LG-2022-20182 verken ansett som samboere fra januar til midten av mars 2018 og fra mars 2018 til begynnelsen av 2019. Varigheten av boperiodene både enkeltvis og sammenhengende, at de bodde sammen av praktiske grunner, verken definerte seg som samboere eller ble oppfattet slik utad og manglet felles økonomi var blant annet avgjørende. At fornærmede manglet felles adresse og nøkkel til tiltaltes bolig og kun var hos ham når han var hjemme, talte også mot et samboerforhold.

Det hadde nok de beste rettskildemessige grunner for seg at partene i LG-2022-20182 ikke ble regnet som samboere. Paragraf 282 har som formål å verne fornærmede mot et regime av utrygghet og frykt for nye krenkelser i eget hjem. Når fornærmede har egen bolig og således mulighet til å søke seg bort fra tiltalte, reduseres avhengighetsforholdet og det fryktregimet som bestemmelsen tar sikte på verne offeret mot. Stigmaet for å bli dømt for mishandling i nære relasjoner kontra å bli dømt for voldsutøvelse etter §§ 271-274 kan også tale mot samboerskap.

Det bør påpekes at om et boforhold ikke er langvarig nok til å anses som et samboerforhold, vil likevel fornærmede kunne vernes etter § 282 (1) d når vedkommende deler «husstand» med gjerningspersonen. Igjen er LG-2022-20182 illustrerende. Etter å ha vurdert om et samboerforhold forelå, vurderte retten om tiltalte og fornærmede istedenfor tilhørte samme «husstand».⁷²

2.1.3 Terskelen for «noen i sin husstand»

Ifølge straffeloven § 282 (1) d vernes noen i gjerningspersonens «husstand». Uttrykket «husstand» taler for at offeret må dele samme bosted som gjerningspersonen. Det kreves ikke

⁷¹ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 48.

⁷² Se punkt 2.1.3 om den nedre grensen for «husstand».

samboerskap, da også andre personer kan inngå i samme husstand. Etter forarbeidene skal husstandsbegrepet tolkes likt som i straffeloven 1902 § 260 (nå straffeloven 2005 § 342) som gjelder brukstyveri av motorvogn.⁷³ Det at man «bor sammen og har felles husholdning» er ifølge lovforarbeidene og rettspraksis avgjørende for om noen inngår i samme «husstand».⁷⁴ Gjerningspersonens søsken omfattes herved. Det samme gjelder for studenter og bekjente som bor og leier sammen. Grunnen til at også disse beskyttes av § 282 skyldes den nære relasjonen som skapes når en deler felles hjem og omgås i det daglige. Avhengighetsforhold og emosjonelle bindinger mellom gjerningspersonen og fornærmede kan i sådanne tilfeller lettere oppstå. Det er slike omstendigheter lovgiver ville verne om gjennom et eget straffebud mot mishandling i nære relasjoner.⁷⁵

I Rt-2011-1412 uttales det at ordlyden «husstand» må tolkes forholdsvis vidt.⁷⁶ En helhetsvurdering kreves for å avgjøre om gjerningspersonen og fornærmede inngår i samme «husstand».⁷⁷ Lengden på bofelleskapet og relasjonen partene imellom står sentralt.⁷⁸ Hvordan praktiske og økonomiske spørsmål løses og hvor lenge denne ordningen er tenkt å vare vektlegges også.⁷⁹ Momentene trekker i samme retning som bakgrunnen for straffeloven § 282: å beskytte fornærmede mot voldsutøvelse fra en person som vedkommende har en nær og emosjonell binding til. I eksempelvis Rt-2011-1412 anså Høyesterett det klart at gjerningspersonen og fornærmede delte samme «husstand».⁸⁰ Dette fordi de var kjærester, hadde «hovedbase» i en av partenes hybelleilighet i ca. to og et halvt år, hvor de sov, spiste og tilbrakte tid sammen.⁸¹ Kort sagt ble varigheten av boforholdet mellom partene, i tillegg til den sterke tilknytningen de hadde til hverandre avgjørende for at Høyesterett anså fornærmede vernet av § 282 (1) d.

I LG-2022-20182 derimot, inngikk ikke tiltalte og fornærmede i samme «husstand». Dette basert på ovenfornevnte vurderingsmomenter fra Rt-2011-1412 og vurderingstemaet i forarbeidene om at de som «bor sammen og har felles husholdning» utgjør et husstandsfellesskap. Omfanget, lengden på bofelleskapet fra januar til midten av mars 2018

⁷³ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 46.

⁷⁴ Ibid og Rt 1973-442.

⁷⁵ Se punkt 1.5 om formålet bak straffeloven § 282.

⁷⁶ Rt-2011-1412 (avs. 15).

⁷⁷ Rt 2011–1412 (avs. 16).

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Rt 2011-1412 (avs. 17-18) og Rt-1968-646.

⁸⁰ Rt-2011-1412 (avs. 23).

⁸¹ Rt-2011-1412 (avs. 23).

og om fornærmede bodde hos tiltalte da den påståtte krenkelsen skjedde var ikke bevist. Da § 282 ikke verner tidligere husstandsmedlemmer ble ikke en felles husstand vurdert.

Et husstandsfellesskap fantes heller ikke fra mars 2018 til begynnelsen av 2019.

Tilknytningens varighet og art, oppholdets omfang og at de tilbrakte mye tid i egne boliger ble vektlagt. At fornærmede hadde egen adresse, manglet nøkkel til tiltaltes bolig og kun var hos ham når han var hjemme fikk også betydning. Totalt sett minnet relasjonen partene imellom mer om et kjæresteforhold, som i motsetning til et husstandsfellesskap ikke vernes av § 282.

2.1.4 Terskelen for «noen i sin omsorg»

Ifølge straffeloven § 282 (1) e beskyttes også noen i gjerningspersonens «omsorg». Ordlyden tilsier at personer som forsørges eller har et avhengighetsforhold til gjerningspersonen omfattes. Omsorgsbegrepet i straffeloven 2005 § 282 har samme innhold som det vi finner under straffeloven 1902 § 219, da det ikke var meningen at uttrykket «omsorg» skulle snevres inn.⁸² Det er først og fremst tiltaltes barn som omfattes, men også foreldre og svigerforeldre kan vernes etter § 282 (1) e. Det avgjørende er at fornærmede på et eller annet vis er avhengig av gjerningspersonen, det være seg behov for forsørgelse, pleie og stell mm. I slike situasjoner er fornærmede mer utsatt og sårbar overfor gjerningspersonen grunnet dennes tillit eller avhengighet til vedkommende. Beskyttelse gjennom § 282 (1) e blir dermed viktig. At fornærmede deler bosted med gjerningspersonen kreves ikke. Eksempelvis kan gjerningspersonen som ikke tilhører samme husstand som barnets mor, men som har et varig forhold til henne og således også er involvert i barnets liv, i form av blant annet barnepass og fritidsaktiviteter omfattes av § 282 (1) e.⁸³ Fosterbarn kan også inngå under bokstav e, så lenge gjerningspersonen på et eller annet vis har ansvaret for barnet eller er ment å passe på dette.

Avslutningsvis bør det påpekes at det ikke finnes noe klart skille mellom tilfellene i straffeloven § 282 (1) d og e. Som oftest vil noen som befinner seg i gjerningspersonens «husstand», også være under gjerningspersonens «omsorg». Gjerningspersonens biologiske eller adopterte barn og stebarn er eksempler på dette, og kan dermed vernes av § 282 (1) b, d og e. Om saksforholdet ses under bokstav b, d eller e, har ikke så stor betydning. LB-2017-1017 er illustrerende. Her hadde gjerningspersonen over en periode på ett år mishandlet ei

⁸² Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 46.

⁸³ Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 77.

jente som tiltalte både delte «husstand» med og hadde under sin «omsorg». Ved vurdering av om det var § 282 (1) d eller e som skulle anvendes uttalte lagmannsretten følgende: «[fornærmede] var (...) utvilsomt i tiltaltes husstand og omsorg da de aktuelle forholdene (...) fant sted, og disse alternativene omfattes av § 282 bokstavene d og e. Hvilken av de tre kategoriene relasjonen mellom tiltalte og fornærmede plasseres i, er derfor uten betydning for saken».

Dermed kan en igjen – ved en formålsoverordnet tolkning – slutte at det ikke er nok for overskridelsen av § 282 sin nedre grense at fornærmede har en nær tilknytning eller emosjonell binding til gjerningspersonen. Enkelt og brutalt vil ikke vedkommende som har vært utsatt for vold i et kjærlighetsforhold gjennom flere år, men som ikke går inn under en av relasjonene i første ledd bokstav a-e, vernes av § 282. Faller offeret derimot inn under en av kategoriene i bokstav a-e, har det ikke betydning for anvendelsen av § 282 hvilken av relasjonene fornærmede omfattes av. Likevel kan det hevdes at dersom det er behov for å trekke et skille mellom bokstav d («noen i sin husstand») og bokstav e («noen i sin omsorg»), vil relasjoner av en fjernere tilknytning mest naturlig falle inn under bokstav e. Dette forutsatt at et avhengighets- eller tillitsforhold foreligger mellom gjerningspersonen og fornærmede. Grunnen er at personer som deler «husstand» med en gjerningsperson ofte har en mer intim og nær tilknytning til vedkommende, da de lever tett på hverandre og omgås i det daglige.

3. Den nedre grensen for de alternative krenkelsesmåtene

3.1 En oversikt over § 282 sine krenkelsestyper

Det avgjørende vurderingstemaet for bruken av § 282 er om krenkelsen(e) danner et fryktregime som totalt sett når opp til terskelen for «mishandling».⁸⁴ Kort sagt beror den nedre grensen for § 282 på mishandlingsbegrepet – selve kjernen for bestemmelsens anvendelsesområde. Dette vil jeg komme tilbake til i punkt 4. Imidlertid behandles først de ulike krenkelsesmåtene for å belyse innholdet og sammenhengen i § 282. I lys av oppgavens tema er en redegjørelse av krenkelsestypene viktig, da de utgjør middelet for mishandlingen og må nå opp til denne terskelen.

Av straffeloven § 282 (1) fremgår en rekke alternative handlingsmåter, herunder «trusler, tvang, frihetsberøvelse, vold eller andre krenkelser». Meningsinnholdet i de fire første

⁸⁴ Rt-2010-129 (avs. 21) og Rt-2013-879 (avs. 30).

krenkelsestypene ble omfattet av straffeloven 1902 §§ 222, 223, 227 og 228-231.⁸⁵ Ettersom innholdet i straffeloven 1902 § 219 var ment å videreføres ved straffeloven 2005 § 282,⁸⁶ dekkes alternativene i dag av straffeloven 2005 §§ 251, 254, 263 og 271-274. Videre utvides rekkevidden av § 282 gjennom alternativet «andre krenkelser». Denne omfatter øvrige krenkelser av annen art enn de fire første handlingstypene. I det følgende vil omtalen av de ulike krenkelsestypene kun relatere seg til § 282 sin nedre grense, jf oppgavens problemstilling.

Uttrykket «trusler» må tolkes i lys av straffeloven § 263 som sier at «den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt, straffes (...)». Ordlyden «i ord eller handling» tilsier at ikke bare verbale angrep, men også en handling omfattes. Avgjørende er at innholdet i trusselen er en straffbar handling eller unnlatelse («truer med straffbar atferd») som objektivt sett skaper en kvalifisert frykt hos fornærmede («egnet til å fremkalle alvorlig frykt»)⁸⁷ Typiske tilfeller sett opp mot § 282 i denne sammenheng er volds- og drapstrusler.

Når det gjelder uttrykket «tvang» må det ses hen til straffeloven § 251 (1), som rammer «den som ved straffbar eller annen urettmessig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å gjøre, tåle eller unnlate noe». Ordlyden «tvinger noen» tilsier at fornærmede må utsettes for et kvalifisert fysisk eller psykisk press om å handle eller unnlate å handle på en bestemt og ufrivillig måte. Rettspraksis og forarbeidene understøtter en slik tolkning.⁸⁸ Tvang som kan omfattes av § 282 sin nedre grense er å tvinge sin høygravide partner til tungt fysisk arbeid, tvinge et familiemedlem til å holde seg våken på nattestid eller forlate huset barbeint om vinteren.

Videre omfattes «frihetsberøvelse» av § 282. Krenkelsestypens innhold samsvar med straffeloven § 254 som straffer «den som ved innesperring, bortføring eller på annen måte rettsstridig fratrar noen friheten». Straffebudet omfatter tilfeller hvor fornærmedes fysiske bevegelsesfrihet innskrenkes mot vedkommendes vilje, jf ordlyden «fratar noen friheten». Typiske eksempler på frihetsberøvelse etter § 282 er at tiltaltes nærstående hindres i å forlate et sted som følge av låst dør, fastbinding eller vold og trusler. Fysisk maktbruk som i varighet overskrider terskelen for kroppskrenkelse etter straffeloven § 271 nevnes også. Husarrest i

⁸⁵ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 36–37 og s. 45.

⁸⁶ Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 433.

⁸⁷ Jf. og Rt-1981-970 og HR-2022-1110-A (avs. 47).

⁸⁸ Rt-2011-1317 (avs. 17) og Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 134.

oppdragelsesøyemed vil derimot normalt falle utenfor en «rettstridig» frihetsberøvelse, men totalsituasjonen er avgjørende.⁸⁹

Når det gjelder ordlyden «vold» i § 282 må krenkelsestypens nedre grense forstås i samsvar med voldsalternativet i § 271 (1). Uttrykket «øver vold» i § 271 (1) tilsier en viss form for negativ fysisk maktbruk mot en annens kropp. En «totalvurdering» må gjøres for om «vold» anses utøvd etter § 271 (1). Sentralt står «[omstendighetene] rundt handlingen, særlig graden av voldsomhet og handlingens krenkende karakter».⁹⁰ Terskelen for voldsutøvelse er lav,⁹¹ og forutsetter ingen fysisk kontakt.⁹² Offerets kropp må derimot rammes, jf ordlyden «fysisk».⁹³ Verbale og psykiske krenkelser faller dermed utenfor.⁹⁴ Spark, slag, klyping, kvelning, lugging og skalling er eksempler på «vold».⁹⁵ Smerte eller merke på offerets kropp kreves ikke.⁹⁶

Avslutningsvis omfattes «andre krenkelser» av § 282. Ordlyden sikter til alle andre krenkelser som ikke omfattes av de fire øvrige handlingsalternativene gjennomgått ovenfor. Det kreves ikke at handlingen i seg selv er kriminalisert.⁹⁷ Videre omfattes rene psykiske krenkelser⁹⁸ og psykisk vold⁹⁹ av ordlyden «andre krenkelser». Således utvides § 282 sitt virkeområde.¹⁰⁰ Barn som er vitne til foreldrenes voldsutøvelse mot hverandre regnes også som «andre krenkelser».¹⁰¹ Tilsvarende er mangel på anskaffelse av nødvendig helsehjelp,¹⁰² brudd på besøksforbud, psykisk terror som ikke omfattes av straffeloven §§ 271-274, seksuelle

⁸⁹ Se nærmere Magnus Matningsdal, «*Straffeloven – De straffbare handlingene – Kommentarutgave*», 1 utgave (Oslo 2017), s. 479–480.

⁹⁰ Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 173.

⁹¹ Jf. Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 31. Se også Rt-1985-1395 hvor fornærmede ble puffet/skyvet med så stor kraft at han måtte ta et skritt tilbake. Dette var tilstrekkelig for en kroppskrenkelse etter straffeloven 1902 § 228, selv om Høyesterett var enige i at man var «i grenseområdet» for bestemmelsens anvendelse, jf s. 1396-1397.

⁹² Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 173.

⁹³ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 31.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 173.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ I eksempelvis HR-2019-621-A (avs. 15) var ikke gjerningspersonens trusler om å sørge for at fornærmede mistet sin godkjenning som helsefagarbeider, samt tilbakesendt til sitt hjemland straffbart, men truslene var «utvilsomt krenkende».

⁹⁸ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 40, Rt-2005-938 og Rt-2007-1537.

⁹⁹ Rt-2013-879 (avs. 30).

¹⁰⁰ Likevel er terskelen for § 282 høyere dersom saken kun gjelder psykisk mishandling enn ved både fysisk og psykisk vold, jf. Rt-2013-879 (avs. 31) og HR-2019-621-A (avs. 18).

¹⁰¹ Rt-2010-949 og Rt-2010-129.

¹⁰² I HR-2019-1675-A (avs. 30) hadde mor unnlatt å skaffe datteren – med alvorlig anoreksi – livsnødvendig helsehjelp, noe som medførte at datteren omkom. Se også HR-2019-2205-A (avs. 47).

krenkelser og mangel på nødvendig pleie og stell, omfattet av uttrykket «andre krenkelser».¹⁰³ Også nedsettende, intimiderende og sjikanøse uttalelser mot fornærmede kan omfattes.¹⁰⁴

Alt i alt omfatter straffeloven § 282 mange ulike krenkelsestyper, hvor en eller flere av disse må være oppfylt. Likevel ligger ikke hovedfokuset for oppfyllelsen av bestemmelsens nedre grense på de enkelte krenkelsene.¹⁰⁵ Som nevnt tidligere er det avgjørende vurderingstemaet om krenkelsen(e) danner et fryktregime som totalt sett når opp til terskelen for «mishandling».¹⁰⁶ Dette behandles nærmere i det følgende.

4. Den nedre grensen for «alvorlig eller gjentatt mishandler»

4.1 Terskelen for mishandling etter straffeloven § 282

Etter gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 282 er det ikke nok at fornærmede omfattes av bestemmelsens vernede personkrets i første ledd litra a-e, samt er utsatt for en av de fem alternative grunnkrenkelsene redegjort for i punkt 3. I tillegg forutsetter § 282 at gjerningspersonen «alvorlig eller gjentatt mishandler» fornærmede.

Uttrykket «mishandler» oppstiller en høy terskel for § 282 sin anvendelse. Ordlyden trekker i retning av at kun de mest kvalifiserte handlinger omfattes. Krenkelsens karakter, omfang og påvirkning på offeret synes å måtte skille seg fra typetilfeller som vanligvis omfattes av straffeloven §§ 271-274. Få krenkelser med stor tidsmessig avstand mellom seg eller et situasjonsbestemt tilfelle vil normalt ikke være tilstrekkelig.¹⁰⁷ Mishandling synes å forutsette en viss grovhet og brutalitet ved seg. Krenkelsen(e) må ha hatt en betydelig innvirkning på offeret – enten fysisk, psykisk eller i kombinasjon. Forholdet må være egnet til å forårsake utrygghet og usikkerhet i fornærmedes privatliv, typisk i denne hjem eller i en nær relasjon. Den høye terskelen støttes av rettspraksis hvor det stadfestes at «ikke enhver kritikkverdig atferd» anses som «mishandling», men bare «mer kvalifiserte forhold».¹⁰⁸

¹⁰³ Ot.prp.nr.113 (2004–2005) s. 45.

¹⁰⁴ HR-2019-1936-U (avs. 20) og Rt-2013-879 (avs. 32).

¹⁰⁵ Rt-2010-129 (avs. 21) og Rt-2013-879 (avs. 30).

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 80.

¹⁰⁸ Rt-2013-329 (avs. 13), HR-2019-621-A (avs. 18) og HR-2022-2297-A (avs. 36).

Mishandling etter straffeloven § 282 kan skje på to alternative måter, jf uttrykket «eller»; enten ved en enkelt krenkelse som anses som «alvorlig» eller ved flere krenkelser, jf ordlyden «gjentatt». Dette kan forsåvidt leses ut av bestemmelsens formål som er å verne mot «den vedvarende og gjentakende krenkelsen og mishandlingen av den nærstående».¹⁰⁹ Likevel kan også «én krenkelse (...) være tilstrekkelig for å skape frykt hos offeret for at den skal gjenta seg»¹¹⁰ om den anses som «alvorlig». At «handlingen faktisk har skapt frykt for nye lignende hendelser» kreves derimot ikke.¹¹¹ Det er nok at «handlingen var egnet til å gjøre det».¹¹² Det avgjørende vurderingstemaet for om «mishandling» etter § 282 foreligger er om «handlingene samlet sett danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold».¹¹³

Med grunnlag i overfornevnte vurderingstema vil jeg først behandle terskelen for «alvorlig (...) mishandler» og deretter «gjentatt mishandler».

4.2 Terskelen for «alvorlig (...) mishandler»

Tidligere utgaver av mishandlingsbestemmelsen innehadde ordlyden «grovt», før lovgiver i straffeloven av 2005 endret uttrykket til «alvorlig». På tross av ordlysendringen var gjeldende rett likevel ment videreført.¹¹⁴ Uttrykket «alvorlig mishandler» trekker i retning av at én krenkelse mot fornærmede er nok for at straffeloven § 282 skal komme til anvendelse. Dette så lenge handlingens intensitet og grovhet er kvalifisert. Etter forarbeidene skal det «ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, (...) foruten handlingens objektive grovhet legges vekt på om den var egnet til å skape frykt for nye krenkelser». Som påpekt tidligere kreves det ikke at handlingen faktisk «har skapt frykt» for nye krenkelser. Det er tilstrekkelig at handlingen «var egnet» til det.¹¹⁵ Dette står også best i sammenheng med bakgrunnen for § 282 og dens virkeområde,¹¹⁶ som er å verne den nærstående mot «et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold». En enkelt krenkelse mot fornærmede kan være egnet til å forårsake et slikt fryktregime. Samfunnet og rettsapparatet vil også bespares for

¹⁰⁹ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 37.

¹¹⁰ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 40.

¹¹¹ Rt-2014-695 (avs. 15) og Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Rt-2010-129 (avs. 21), Rt-2013-879 (avs. 30), HR-2018-112-A (avs. 18) og HR-2022-2297-A (avs. 36).

¹¹⁴ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) s. 434.

¹¹⁵ Rt-2014-695 (avs. 15) og Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45.

¹¹⁶ Se punkt 1.5.

vanskelige bevismessige vurderinger når beviset er om handlingen «var egnet» til å skape frykt for nye krenkelser, og ikke om handlingen faktisk gjorde det.

Hva som skal til for at den nedre grensen for «alvorlig (...) mishandler» er overskredet finnes det en rekke rettsavgjørelser på. Mange av disse behandles i det følgende, da de gir konkrete praktiske eksempler på hvor domstolene legger listen for anvendelse av straffeloven § 282 når en enkeltstående, men «alvorlig» handling, gjør seg gjeldende.

Rt-2014-695 illustrerer hva som kreves av en enkeltstående handling for at terskelen for «alvorlig (...) mishandler» oppfylles. Saken gjaldt en mor som ved en enkeltstående anledning hadde utøvd vold mot sin datter på 14 år. Fornærmede ble revet i håret, tatt kvelertak på og slått med betydelig kraft og stor aggresjon med en ledning som slynge 8-10 ganger.¹¹⁷ Voldsutøvelsen var ifølge Høyesterett i seg selv «egnet til å skape frykt for fremtidig mishandling». Når moren i tillegg hadde fremsatt trusler mot fornærmede om at mishandlingen ville fortsette neste dag, talte også dette for at den nedre terskelen til straffeloven 1902 § 219 var overtrådt.¹¹⁸ At datteren etter voldsepisoden hadde rømt og hatt liten kontakt med moren siden trakk i samme retning.¹¹⁹ Også lagmannsrettens tidligere domfellelse av tiltalte for kroppskrenkelse mot datteren, inngikk i vurderingen av om «mishandlingen (...) var egnet til å skape frykt for et regime av gjentatte krenkelser i fremtiden».¹²⁰ Fornærmede hadde her blitt tildelt slag og klaps mot ansikt og hender.¹²¹

Det en kan slutte av Rt-2014-695 er at handlingens objektive grovhet/intensitet står sentralt i spørsmålet om terskelen for «alvorlig (...) mishandler» er overtrådt. I tillegg har det betydning om hendelsen var egnet til å skape frykt for fremtidige krenkelser. Dette er ofte tilfelle når fornærmede utsettes for objektivt grove handlinger. Om gjerningspersonen i tillegg fremsetter trusler om nye krenkelser eller tidligere har utøvd vold mot fornærmede, vil sterke grunner tilsi at fornærmede lever i et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. Den nedre grensen for mishandling bør dermed være overtrådt.

En kan spørre seg om straffeloven 1902 § 219 fortsatt ville ha vært brutt i Rt-2014-695 om tiltalte ikke hadde blitt dømt for den foregående kroppskrenkelsen, samt unnlatt å true med videre mishandling neste dag. Det er naturlig å anta at den nedre grensen til § 219 fortsatt

¹¹⁷ Rt-2014-695 (avs. 19).

¹¹⁸ Rt-2014-695 (avs. 20–21).

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Rt-2014-695 (avs. 20).

¹²¹ Ibid.

ville ha vært overtrådt, ved å kun se på den enkeltstående voldsepisoden mot datteren. Årsaken er at voldsutøvelsen rammet fornærmede svært hardt, særlig fysisk,¹²² men også psykisk. At tiltalte i tillegg brukte en ledning som voldsredskap gjør krenkelsen grovere. Dette fordi skadepotensialet øker og gjerningspersonen i større grad er innforstått med at et redskap forvolder større skade og smerte på fornærmede enn ved bruk av egen kropp.¹²³ At førstvoterende i avsnitt 20 sier «jeg har vanskelig for å skjønne annet enn at morens opptreden også må ha være egnet til å skape frykt for fremtidig mishandling», tilsier også at den enkeltstående voldsepisoden var tilstrekkelig til å overstige straffeloven § 219 sin nedre grense. Dette fordi tiltaltes tidligere domfellelse i lagmannsretten for kroppskrenkelse, og truslene om fortsatt mishandling dagen etterpå, ikke før senere kommenteres av førstvoterende.¹²⁴

Videre kan det spørres om tiltalte i Rt-2014-695 også ville ha blitt domfelt om forholdet var vurdert etter dagens ordlyd i straffeloven 2005 § 282. Ettersom § 282 var ment å videreføre innholdet i straffeloven 1902 § 219,¹²⁵ er det naturlig å anta at den nedre grensen til § 282 også ville ha vært overskredet. Da sakens voldsoffer var et barn må det også antas at det skal mindre til før fornærmede «brytes ned» og kommer inn i et regime preget av mishandling. Dette fordi barn i motsetning til voksne ofte har dårligere forutsetninger til å forstå hva som skjer og verne seg mot vold i hjemmet. Om derimot terskelen for «alvorlig mishandler» er lavere når voldsutøvelsen retter seg mot barn enn mot voksne kan det stilles spørsmål ved. Dette utdypes litt senere i oppgaven.

Et annet tilfelle som lå i den nedre grensen av straffeloven 1902 § 219 var forholdet i LF-2011-15781. Her hadde mor slått sin datter med flat hånd i ansiktet, samt kastet en mobiltelefon i fornærmedes hode. Konsekvensen av voldsbruken var at datteren begynte å gråte og fikk et mindre blåmerke under øye. Da retten fant at kroppskrenkelsen isolert sett ikke kunne anses som grov, var spørsmålet om voldsutøvelsen kunne kvalifiseres som alvorlig mishandling. Etter en helhetsvurdering kom retten frem til at forholdet måtte anses som alvorlig mishandling. Avgjørende var at tiltaltes voldsutøvelse «i høy grad var egnet til å skape frykt hos [fornærmede] for nye krenkelser fra morens side». At moren tidligere hadde

¹²² Voldsutøvelsen etterlot seg «merker forenlig med kloring, hevelser, skrubbsår og bloduttredelser i ansiktet, på halsen og på hendene» og at «på venstre skulder og arm er det godt synlige røde slyngedeformede merker», jf Rt-2014-695 (avs. 19).

¹²³ Sml. straffeloven §§ 272 (1) bokstav f og 274 (1) bokstav f, hvor voldsutøvelse ved bruk av «redskaper» utgjør et moment og taler for at krenkelsen er grov, da skadepotensialet er større.

¹²⁴ Rt-2014-695 (avs. 20).

¹²⁵ Ot.prp.nr.113 (2008–2009) s. 433.

blitt dømt for kroppskrenkelse mot datteren etter straffeloven 1902 §§ 228, jf 232, ved å ha dratt fornærmede, som på gjerningstidspunktet var syv år, etter håret, ble også tillagt vekt i saken. Siste voldsepisode sett i sammenheng med tiltaltes tidligere domfellelse, talte dermed for at handlingene var egnet til å skape frykt hos fornærmede for ytterligere krenkelser av moren. At tiltalte hadde forlatt fornærmede gråtende på sitt soverom og uttalt at hun ikke var velkommen hjemme, talte i samme retning. Dette fordi forholdet medførte en økt psykisk belastning på datteren som tiltalte unnlot å lindre. Når datteren i tillegg kun delte husstand med moren og således manglet støtte fra andre omsorgspersoner eller husstandsmedlemmer, ble frykten for nye krenkelser ansett som større enn vanlig.

Det som skiller LF-2011-15781 fra Rt-2014-695 (omtalt ovenfor), er at i Rt-2014-695 anså retten krenkelsene som isolert sett grove. Fellesnevneren for disse var derimot at retten fant voldshandlingene i begge sakene egnet til å skape frykt for fremtidige krenkelser. I begge sakene fikk tiltaltes tidligere domfellelse for kroppskrenkelser mot fornærmede også betydning for denne vurdering. Det virker derfor som om tiltaltes tidligere domfellelse for vold mot fornærmede vil kunne gjøre opp for krenkelser som er mindre grove. Dette fordi frykten for nye krenkelser i slike tilfeller får større betydning. Om en slik tolkning kan legges til grunn for uttrykket «alvorlig (...) mishandler» er tvilsom. Ordlyden «alvorlig (...) mishandler» trekker heller i retning av at forholdet i vedkommende sak også må være tilstrekkelig grovt og klanderverdig for at terskelen i straffeloven § 282 skal være oppfylt. Følgelig vil tiltaltes tidligere domfellelse for vold mot fornærmede kun trekke i retning av at handlingen var egnet til å skape frykt for fremtidige krenkelser, men ikke i seg selv være avgjørende for om § 282 sin nedre grense er oppfylt. Dette synes også å være lagt til grunn for rettens vurderinger i praksis. Jeg viser her tilbake til Rt-2014-695 og LF-2011-15781. I Rt-2014-695 uttales det tydelig at de forutgående handlingene naturlig vil «inngå» i vurderingen av om mishandlingen var egnet til å skape et fryktregime.¹²⁶

Det kan spørres om terskelen for «alvorlig mishandler» er lavere dersom voldsutøvelsen retter seg mot barn. I begge overfornevnte saker gjaldt forholdet nettopp voldsutøvelse mot barn. Likevel mangler avgjørelsene holdepunkter for at voldsbruken mot fornærmede som barn ble vektlagt i vurderingen av om terskelen for «alvorlig (...) mishandler» var oppfylt. At ordlyden i straffeloven § 282 også er taus, kan trekke i retning av at terskelen for «alvorlig (...) mishandler» ikke er lavere når krenkelsen skjer overfor barn.

¹²⁶ Rt-2014-695 (avs. 20).

På en annen side har barn som voldsofre i hjemmet et sterkere vern nå enn tidligere. En forklaring kan være økt kunnskap og fokus på de fysiske og psykiske skadevirkningene vold i hjemmet utsetter barn for. Etter FNs barnekonvensjon artikkel 19 nr. 1 har staten plikt til å verne barn mot fysisk eller psykisk vold fra sine nærmeste. Tilsvarende fremgår også av blant annet barnelova § 30 (3),¹²⁷ Grunnloven § 104 (3) og Istanbul-konvensjonen.¹²⁸ Kriminalisering som virkemiddel står sentralt for å overholde disse forpliktelsene. Som bakteppe for historikken og denne utviklingen kan det endrede synet på oppdragervold trolig tjene som eksempel.¹²⁹ Anvendelsen av straffeloven § 282 kan derfor mer nå enn tidligere aktualiseres, som følge av det bredere vernet barn har mot mishandling fra omsorgspersoner. Det er spesielt mishandling mot barn fra nærstående § 282 virker for å forhindre. Dette kan tale for at terskelen for «alvorlig (...) mishandler» er lavere når fornærmede er barn kontra voksen.

Skadeomfanget av voldshandlingen vil også kunne tenkes å bli større når offeret er barn. Sistnevnte har ofte liten mulighet til å forsvare seg, normalt som følge av skjevt styrkeforhold mellom gjerningsperson og fornærmede. Utenom voldsutøvelsens fysiske virkninger, vil også de psykiske belastningene på barn som utsettes for vold kunne være større enn for voksne voldsofre. Dette skyldes at voksne normalt har bedre forutsetninger for å skaffe seg hjelp og forhindre ytterligere vold. Alt i alt vil barns fysiske, mentale og sosiale utrustning ofte være markant svekket iforhold til et voksent voldsoffer. En naturlig følge av dette er som nevnt ovenfor at det normalt skal mindre til før et barn «brytes ned» og ender opp i et mishandlingsregime enn en voksen person. Dette taler i retning av at terskelen for anvendelsen av § 282 er lavere når offeret er barn, da de ved vold i hjemmet er særlig utsatte og derfor har et sterkere behov for vern etter bestemmelsen. At barn som fornærmede i større grad enn voksne har et avhengighets- og tillitsforhold til gjerningspersonen taler i samme retning.

Når det gjelder hvor terskelen for «alvorlig (...) mishandler» ligger når voldsutøvelsen rettes mot barn, kan det vises til LB-2016-32774, LB-2011-163215 og LB-2011-18038. I LB-2016-

¹²⁷ Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova).

¹²⁸ Vold mot barn fra foreldre regnes som «vold i nære relasjoner» etter Istanbul-konvensjonens artikkel 3 b. Dette presiseres også i; Explanatory report to the Council of Europe, «Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence», <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>, Istanbul, 11. V. 2011, avsnitt 41-42 (lest 2. november 2023).

¹²⁹ Tidligere var det tillatt med «lettere klaps» i oppdragelsesøyemed, se Rt-2005-1567 (avsnitt 24). I dag er oppdragervold forbudt, jf. Rt-2014-702, jf. HR-2019-1719-U (avsnitt 16), Ot.prp.nr.22 (2008–2009) s. 177 og barnelova § 30 (3).

32774 anså ikke lagmannsretten gjerningspersonens fem harde slag med belte mot stesønnen på 13 år som tilstrekkelig kvalifisert til at alvorlig mishandling forelå. Ei heller var de fremsatte truslene om å sende stesønnen tilbake til sitt hjemland kvalifiserte nok. Om forholdet var egnet til å skape frykt for fremtidige krenkelser ble derimot av en merkelig grunn ikke kommentert av lagmannsretten. Dette på tross av at fornærmede siden hendelsen bodde på et fosterhjem.

I derimot LB-2011-163215 og LB-2011-18038 var den nedre grensen for «alvorlig mishandler» overtrådt. I begge sakene ble det tillagt relativt stor vekt at barna var forsvarsløse og at forholdet utgjorde et enormt tillitsbrudd mot dem. I LB-2011-163215 hadde et barn på 6 år gjort seg vrang og nektet å dra hjem igjen med faren fra et arrangement. Faren bant dermed guttens armer og føtter fast med et tau etter at de kom hjem. Fem til ti minutter senere tildelte ham barnet gjentatte harde slag med flat hånd i ansiktet. Avgjørende for at terskelen for «alvorlig (...) mishandler» var overtrådt, var at summen av krenkelsene faren utsatte sin 6 år gamle sønn for måtte ha vært en «skremmende opplevelse» for vedkommende. I tillegg var ikke voldsutøvelsen et «utslag av et øyeblikks raseri», da faren mellom fastbindingen av sønnen og til da slagene falt fikk tid til å roe seg ned.

I LB-2011-18038 hadde fornærmede på 4 år satt seg i motverge for å bli hentet av sin far fra barnehagen. Hun fikk dermed gjentatte harde slag mot hode med en sko og flat hånd. I tillegg ble fornærmede dyttet ned på gulvet hvor hun mottok to spark i ryggen. Samlet ble handlingene og voldens karakter betegnet som «grovt», da volden rammet «et forsvarsløst lite barn (...) som for barnet oppleves som skremmende og krenkende». Den nære relasjonen mellom gjerningspersonen og fornærmede tilsa også at alvorlig mishandling forelå. Forholdet utgjorde et enormt tillitsbrudd og voldsbruken var egnet til å skape frykt for nye krenkelser mot barnet. At fornærmedes lillesøster på 3 år var vitne til hendelsen utgjorde også et moment i skyldspørsmålet og talte for at § 282 sin nedre grense var overtrådt. Ved straffeutmålingen var det også skjerpene at tiltalte var klar over at fornærmedes lillesøster var vitne til volden, da hendelsen var «egnet til å skape frykt hos begge barn».

Det en kan trekke ut av de to sistnevnte avgjørelsene synes å være at terskelen er lavere for at hendelsen skal kvalifisere som «alvorlig» mishandling, når voldsbruken retter seg mot små barn iforhold til voksne. Barn vil som nevnt tidligere ha dårligere muligheter til å kunne forsvare seg mot vold fra sin familie eller andre omsorgspersoner. Dette skyldes særlig et ujevnt styrkeforhold og manglende kunnskap om anskaffelse av hjelp. I tillegg er avhengighets- og tillitsforholdet mellom barn og foreldre sterkere enn hvor voldsutøvelsen

retter seg mot voksne. Den generelle risikoen for langsiktige skadevirkninger, særlig psykiske problemer er også normalt større når voldsutøvelsen rettes mot barn kontra voksne. Dette vektlegges derfor også som moment under straffeutmålingen.¹³⁰

Når det gjelder godt voksne voldsofre hender det også at disse kan ha svært dårlige forutsetninger til å forsvare seg eller anskaffe hjelp mot gjerningspersonens voldsbruk. Fysiske eller mentale svekkelser, alderdom, sykdom mm. kan være mulige årsaker. Det kan derfor spørres hvilken vekt det kan tillegges at styrkeforholdet mellom offeret og gjerningspersonen var skjevt.

I LB-2016-52065 og LB-2013-19284 synes ikke et skjevt styrkeforhold til fordel for tiltalte å ha blitt særlig vektlagt i vurderingen av om terskelen for «alvorlig (...) mishandler» var overtrådt. I LB-2016-52065 hadde gjerningspersonen satt seg oppå sin mor, lagt armene hennes i kors og presset dem ned mot hennes bryst slik at hun fikk pusteproblemer. Deretter hadde tiltalte tatt grep rundt fornærmedes hals og truet med å ta livet av henne om hun ikke var stille. Retten uttalte at «selv om styrkeforskjellen mellom partene var betydelig, og fornærmede på grunn av sin alder og helsetilstand var nærmest forsvarsløs» kunne ikke handlingen mot moren «karakteriseres som grov mishandling».

I LB-2013-19284 var voldsutøvelsen mot fornærmede noe grovere enn hva som var tilfelle i LB-2016-52065. I foreliggende sak hadde gjerningspersonen utdelt slag på morens ansikt, armer og bryst, samt kastet henne på sengen og presset et løst dørblad på vedkommende. I utgangspunktet anså retten voldshandlingen som egnet til å skape frykt for nye krenkelser, men ettersom voldsalarmen senere ble tilbakekalt av moren var det tvil hvor lenge frykten varte. Retten var derimot enige om at krenkelsen objektivt sett var alvorlig, men ikke kvalifisert nok til å ha overtrådt den nedre grensen for straffeloven 1902 § 219.

Det en kan slutte av de avgjørelsene jeg har nevnt synes å være at voldsbruk mot mer forsvarsløse og utsatte personer ikke er nok til å overskride terskelen for «alvorlig (...) mishandler».¹³¹ Voldshandlingen må også i seg selv være tilstrekkelig kvalifisert. Det var den verken i LB-2016-52065 eller LB-2013-19284. I LB-2016-52065 vektla flertallet også at fornærmede ikke ble «påført noen påviselige skadefølger i form av smerter eller merker eller lignende på hals eller bryst». Handlingen var heller ikke egnet til å skape frykt for nye

¹³⁰ Rt-2009-1336 (avsnitt 35-36) og Rt-2007-1537 (avsnitt 26).

¹³¹ Likevel synes HR-2019-621-A å forutsette at krenkelser mot særlige sårbare ofre lettere vil kunne anses som mishandling. Selv om forholdet ikke kvalifiserte til mishandling, var det «særlig denne nedrige og rammende utnyttningen av fornærmedes sårbarhet» som gjorde det hele til et grensetilfelle, se avsnitt 21.

krenkelser, da den virket situasjonsbetinget. Sønnen hadde aldri tidligere utsatt fornærmede for vold. Videre talte også den psykologiske bindingen mellom gjerningsperson og fornærmede mot å anse volden som grov mishandling, da gjerningspersonen manglet en omsorgsrolle overfor moren.¹³²

At terskelen for anvendelse av straffeloven § 282 er høy illustrerer også LG-2017-91663, hvor forholdet kun ble ansett å ligge i bestemmelsens nedre sjikt. Her hadde gjerningspersonen etter å ha funnet sin samboer sammen med en annen mann i deres felles bolig, dyttet samboeren ned i et badekar og slått vedkommende med flat hånd to ganger i ansiktet. Tiltalte bet fornærmede også i brystet, slo henne gjentatte ganger i låret og tok tak i kjevepartiet hennes og spyttet sistnevnte i fjeset. I tillegg hadde gjerningspersonen benyttet ulike skjellsord overfor henne, samt truet fornærmede med ytterligere voldsbruk. Selv om forholdet ble betegnet som «meget grovt og alvorlig», samt besto av en rekke krenkelser som var «klart egnet til å skape alvorlig frykt hos fornærmede for nye liknende krenkelser», var ikke konsekvensen av voldsbruken særlig stor. Fornærmede unnslopp uten skader. Ettersom følgende av voldsbruken var såpass beskjedne kan dommen tolkes dithen at dette ble tillagt størst vekt for at retten under tvil kom til at forholdet kun lå i § 282 sitt nedre sjikt.

Ut ifra gjennomgang over, kan noen oppsummerende ord gis om forhold av betydning for om terskelen for «alvorlig (...) mishandler» anses oppfylt. Sentralt står handlingens objektive grovhet, varighet, samt skadepotensial. Om hendelsen var egnet til å skape frykt for ytterligere fremtidige krenkelser mot fornærmede er også av betydning. Videre vil en sterk tilknytning mellom partene og om det eksisterer et avhengighets-, tillits- eller beskyttelsesforhold, også tillegges stor vekt. Om fornærmede har blitt utsatt for en krenkelsestype eller flere vil også være et sentralt moment i vurderingen av om straffeloven § 282 kommer til anvendelse. Rettes mishandlingen mot en mer utsatt persongruppe, eksempelvis små barn, vil terskelen for «alvorlig» mishandling anses lavere. Tilsvarende gjelder som regel når gjerningspersonen tar i bruk redskaper under voldsutøvelsen, da skadepotensialet øker.¹³³ Arten og omfanget av de fysiske og psykiske følger krenkelsene

¹³² Sml LB-2017-86818, hvor terskelen for «alvorlig (...) mishandler» derimot var oppfylt, selv om gjerningspersonen manglet en omsorgsrolle overfor moren. Forklaringen er trolig at voldsutøvelsen var langt grovere pga. dens varighet og omfang. Fornærmede hadde blitt sparket og slått i bakhodet og på resten av kroppen, samt fått drapstrusler. Mishandlingen pågikk i ca. 6 timer og medførte hjerneblødning og nedsatt hørsel i en periode.

¹³³ Se Rt-2014-695 ovenfor. I derimot LB-2016-32774 var ikke bruk av belte som voldsredskap nok til å overstige § 282 sin nedre grense.

medførte for fornærmede synes også å kunne tillegges vekt i vurderingen av om terskelen for «alvorlig (...) mishandler» er overskredet.¹³⁴

4.3 Terskelen for «gjentatt mishandler»

Ordlyden «gjentatt mishandler» tilsier at fornærmede som minimum må utsettes for to krenkelser. Disse grunnkrenkelsene trenger ikke i seg selv å være like grove som om man hadde stått overfor en enkeltstående hendelse. Dette fordi man her ser en sammenheng i det totale antall krenkelser når det skal vurderes om forholdene kvalifiserer til mishandling. Det kreves heller ikke at grunnkrenkelsene er like for at det skal foreligge «gjentatt mishandling». Det er nok at handlingene omfattes av to eller flere grunnkrenkelser nevnt i straffeloven § 282.¹³⁵ Eksempelvis kan fornærmede først bli offer for en voldshandling og deretter en frihetsberøvelse, eller først en «legemskrenkelse og senere trusler om nye legemskrenkelser».¹³⁶ Det stilles heller ikke noe vilkår om «hvor nært i tid de ulike krenkelsene må være for at de skal regnes som gjentatte».¹³⁷ Likevel vil intensiteten og varigheten av krenkelsene kunne få betydning i den konkrete straffutmålingen.¹³⁸

Karakteristiske trekk ved handlinger som omfattes av § 282 er at «de gjerne er av en lengre varighet, og består av volds- og trusselhandlinger som har en sammenhengende og vedvarende karakter, og at de begås i hjemmet mot nærstående personer».¹³⁹ Ettersom «gjentatt» mishandling forutsetter krenkelser av en «sammenhengende og vedvarende karakter» faller isolerte enkeltepisoder utenfor ordlyden. Om krenkelsens karakter heller ikke er kvalifisert nok til å omfattes av alternativet «alvorlig» mishandler anses ikke § 282 som overtrådt.¹⁴⁰ I et slikt scenario må de alminnelige voldsbestemmelsene i straffeloven §§ 271-274 istedenfor anvendes.

Det sentrale vurderingstemaet for om den nedre grensen for «gjentatt mishandler» er overtrådt blir dermed om handlingene danner preg av isolerte enkeltepisoder eller om de har et sammenhengende og vedvarende preg som «samlet sett har karakter av mishandling».¹⁴¹ I likhet med «alvorlig (...) mishandler» er vurderingstemaet for «gjentatt mishandler» om

¹³⁴ Se særlig Rt-2014-695, LF-2011-15781 og LG-2017-91663 nevnt ovenfor.

¹³⁵ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45.

¹³⁶ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45-46.

¹³⁷ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

¹³⁸ Ibid og Rt-2004-844.

¹³⁹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) s. 198.

¹⁴⁰ HR-2012-1101-A (avs. 16).

¹⁴¹ HR-2019-621-A (avs. 17) og HR-2018-112-A (avs. 17).

forholdet samlet sett «danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold».¹⁴² Kriterienes ulikhet ligger heller i at mishandlingsregime må etableres etter én kvalifisert episode for å være «alvorlig». Arten og typen krenkelse må her tilsi at dette utvilsomt ikke var siste gang gjerningspersonen krenket fornærmede. For «gjentatt» mishandling forutsettes derimot en rekke krenkende episoder.

Krenkelsens varighet, art og omfang er sentrale momenter i vurderingen av om terskelen for «gjentatt mishandler» er overtrådt.¹⁴³ Disse behandles fortløpende.

4.3.1 Krenkelsens varighet

Med krenkelsens varighet siktes det både til hvor stort tidsperspektivet er, og hvor mange ganger handlingene har gjentatt seg innenfor dette. En avklaring av dette har betydning for om krenkelsene anses som «gjentatte». I tillegg vil krenkelsene kumulativt sett – sammen med krenkelsens art og omfang¹⁴⁴ – kunne gi svar på om den nedre grensen for «mishandling» er overtrådt.

Hvor lang tid og hyppig krenkelsene må ha pågått for at terskelen for «gjentatt mishandler» er overtrådt beror på en helhetsvurdering. Igjen vil krenkelsens art og omfang stå svært sentralt, i likhet med «alvorlig (...) mishandler». En ser her en innbydes relasjon mellom kriteriet «alvorlig» og «gjentatt». At ikke hvert moment isolert sett er avgjørende, men må ses i sammenheng samsvarer også med forarbeidsuttalelsene. Her uttales det at «det ikke stilles opp noe vilkår om hvor nært i tid de ulike krenkelsene må være for at de skal regnes som gjentatte».¹⁴⁵

Det tas nå utgangspunkt i rettspraksis for å finne ut av hva som kreves av krenkelsens varighet for at «gjentatt» mishandling skal foreligge. HR-2017-667-A og Rt-2012-835 er illustrerende.

I HR-2017-667-A ble fornærmede utsatt for fire krenkelser av tiltalte på mindre enn ett år. Fornærmede hadde ved en anledning blitt slått i ansiktet med flat hånd og dyttet. I et annet tilfelle hadde offeret blitt slått og fått en fireliters vannkanne helt over seg. Ved tredje krenkelse mottok vedkommende, etter at tiltalte brøt seg inn på hennes soverom, flere slag

¹⁴² Rt-2010-129 (avs. 21), HR-2018-112-A (avs. 18) og HR-2022-2297-A (avs. 36).

¹⁴³ Jørn Jacobsen mfl. (2020), s. 81. Se også Ot.prp.nr. 113 (2004-2005) s. 40-41 og Rt-2004-844 (avs. 13).

¹⁴⁴ Se punkt 4.3.2 om krenkelsens art og omfang.

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 46.

med flat hånd i ansiktet og ble fratatt sin mobiltelefon med makt. Endelig fikk fornærmede gjentatte slag med flat hånd i ansiktet, sin arm klemte slik at det oppsto store bloduttredelser og skade.¹⁴⁶ Vedkommende fikk også tommelen forstuet og fingrene skadet, samt ble kastet egg og bøker på, en flaske på foten og en tissebøtte tredd ned over hode.¹⁴⁷ Det ble vektlagt at de tre førstnevnte krenkelsene var «klart krenkende» og skjedde innenfor et relativt kort tidsrom, herunder i april til juni 2014.¹⁴⁸ Det fjerde forholdet som oppsto i mars 2015 ble derimot ansett som «særlig krenkende».¹⁴⁹ Samlet sett ble krenkelsene ikke ansett som «isolerte enkeltepisoder», men «en sammenhengende atferd som utvilsomt har gitt fornærmede grunn til frykt».¹⁵⁰

Det en kan slutte av HR-2017-667-A er at jo flere hendelser som oppstår innenfor et kortere tidsrom jo mindre skal det til for at hendelsene anses som «en sammengende atferd». Det vil si et mønster og ikke «isolerte enkeltepisoder». Det er også klart at når fornærmede innenfor et kortere tidsrom utsettes for gjentatte krenkelser, vil forholdet lettere danne et regime preget av utrygghet og frykt vold. Dette skal straffeloven § 282 verne mot.¹⁵¹ I et slik scenario vil fornærmede konstant måtte være på vakt for nye angrep. I foreliggende sak oppsto de tre første krenkelsene med relativt hyppige mellomrom og innenfor to måneder, mens siste hendelse ca. ni måneder senere. Dette var tilstrekkelig for at forholdet ble ansett som «gjentatt» mishandling.

I derimot Rt-2012-835, omhandlende tre hendelser med vold og trusler, gikk det relativt lang tid mellom første krenkelse og de to siste, nærmere sagt tre år. Selv om lagmannsretten hadde beskrevet forholdene i saken for snevert til at Høyesterett kunne avgjøre på tilstrekkelig grunnlag om rettsanvendelsen var riktig, var likevel Høyesterett enige med lagmannsrettens konkrete rettsanvendelse¹⁵². Begrunnelsen var at «det dreide seg (...) om tre adskilte forhold» fordi «det gikk relativt lang tid mellom første forhold og de to neste».¹⁵³ I tillegg fant ikke «lagmannsrettens flertall (...) bevis for krenkende adferd fra tiltaltes side i perioden mellom eller etter disse hendelsene».¹⁵⁴ Dermed forelå ingen «gjentatt» mishandling.

¹⁴⁶ HR-2017-667-A (avs. 12).

¹⁴⁷ HR-2017-667-A (avs. 12).

¹⁴⁸ HR-2017-667-A (avs. 27).

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Se punkt 1.5 om bakgrunnen for straffeloven § 282.

¹⁵² Rt-2012-835 (avs. 18–20).

¹⁵³ Rt-2012-835 (avs. 19–20).

¹⁵⁴ Ibid.

Sammenholdes forholdet i Rt-2012-835 med HR-2017-667-A, samsvarer resultatet i førstnevnte sak med overfornevnte tolkning av HR-2017-667-A. I Rt-2012-835 var det ca. tre år mellom den første hendelsen og de to siste. Dette er et relativt stort tidsrom iforhold til tilfelle i HR-2017-667-A hvor tre krenkelses oppsto på to måneder og den fjerde ni måneder senere. Således vil en ut fra avgjørelsene igjen kunne slutte at jo lengre tidsrom mellom hver krenkelse, jo mer taler for at krenkelsene anses som isolerte enkeltepisoder og ikke som en sammenhengende atferd. Slutningen er naturlig, da fornærmede vanskelig kan sies å «leve under et «regime» preget av «kontinuerlig utrygghet og frykt for vold»»,¹⁵⁵ når få krenkelses fordeles på et stort tidsrom seg imellom. Dette illustreres Rt-2012-835 nevnt ovenfor godt. RG-2009-868 er også veiledende, hvor to krenkelses på 15 måneder imellom ikke dannet et bestemt handlingsmønster og derfor ikke utgjorde «gjentatt» mishandling.

En litt annen sak som belyser grensedragningen mellom isolerte enkeltepisoder og et sammenhengende handlingsmønster er Rt-2013-329. Her hadde tiltalte utøvd en rekke krenkelses mot sin sønn fra ca. 1988 til 2010. Fornærmede ble fra liten av blant annet hyppig slått, i alle fall ca. 10 ganger månedlig. Senere avtok volden gradvis til en eller to ganger månedlig frem til fornærmede var 16 år. Selv om den fysiske volden opphørte i 2001, fortsatte krenkelsene. Nå iform av aggressive verbale og nedlatende skjellsord, eksempelvis «fjollehode», «hengerøv», «idiot» mm.¹⁵⁶ Spørsmålet for Høyesterett var om de verbale krenkelsene etter 2001 måtte ses som et samlet bilde med voldshandlingene før 2001 når det skulle vurderes om straffeloven 1902 § 219 kom til anvendelse. Dette ble besvart bekræftende, selv om ikke de verbale krenkelsene i perioden etter 2001 isolert sett kvalifiserte til overtredelse av straffeloven 1902 § 219. Forklaringen var at fornærmede vokste opp «under farens regime med en kombinasjon av uforutsigbart raseri og fysisk vold, og at krenkelsene [gikk] som en rød tråd gjennom livet til sønnen».¹⁵⁷ At det ikke dreide seg om den samme formen for krenkelse i perioden før 2001 og etter 2001 var ikke avgjørende. Dette selv om Høyesterett påpekte at krenkelses som endret karakter kan gjøre det uklart «hvor lenge den fortsatte forbrytelsen kan anses videreført ved handlinger som ikke selv kunne føre til overtredelse av § 219».¹⁵⁸ Av betydning i saken var at voldshandlingene før 2001 og de verbale krenkelsene etter 2001 hadde en slik varighet og sammenheng at de totalt sett utgjorde et fryktregime, som kvalifiserte til «gjentatt» mishandling. Avgjørelsen tydeliggjør at selv om

¹⁵⁵ Rt-2010-129 (avs. 21), Rt-2013-879 (avs. 30), HR-2018-112-A (avs. 18) og HR-2022-2297-A (avs. 36).

¹⁵⁶ Rt-2013-329 (avs. 7).

¹⁵⁷ Rt-2013-329 (avs. 14).

¹⁵⁸ Rt-2013-329 (avs. 15).

krenkelsene er mindre alvorlige og ikke isolert sett kvalifiserer til mishandling, vil de likevel i lys av kontekst totalt sett kunne danne et «regime» som oppfyller § 282 sin nedre grense.¹⁵⁹

LE-2015-110720 og LB-2017-98794-2 er også illustrerende for skille mellom forhold som utgjør isolerte enkeltepisoder eller et sammenhengende handlingsmønster.

Angående LE-2015-110720 kom retten frem til at de syv voldshandlingene som hadde oppstått i et tidsrom på femten år, fremsto som isolerte enkeltepisoder og ikke som en sammenhengende atferd. Dette skyldtes «flere års opphold mellom de ulike hendelsene» og at «det i mellomtiden [hadde] vært gode perioder». I LB-2017-98794-2 som omhandlet en rekke volds- og trussel-episoder mot tiltaltes sønn, hadde en av krenkelsene et opphold på mer enn to år. Avbrekket var «klart for stort» til at krenkelsen kunne anses som et sammenhengende forhold med de øvrige krenkelsene som tiltalte derimot ble dømt for etter straffeloven § 1902 § 219.

Oppsummert, basert på overfornevnte behandling, vil terskelen for «gjentatt» mishandling vanskelig ansett som oppfylt, dersom oppholdet mellom hver krenkelse er relativt stort. Oppgaven viser at i HR-2017-667-A var et opphold på ni måneder mellom de tre krenkelsene- og den fjerde tilstrekkelig til at hendelsene ble ansett som et sammenhengende handlingsmønster. I derimot Rt-2012-835 og LB-2017-98794-2, var et opphold på tre og to år mellom krenkelsene for stort. Krenkelsenes tidsperspektiv og hvor mange ganger de har gjentatt seg innenfor dette tidsrommet har dermed en nær tilknytning til spørsmålet om hendelsene samlet sett danner et fryktregime, og således om straffeloven § 282 kommer til anvendelse.

Likevel er ikke krenkelser av en sammenhengende og vedvarende karakter avgjørende for om den nedre grensen til § 282 er overtrådt. Dette beror på om krenkelsene totalt sett utgjør «mishandling». Momentene krenkelsens art og omfang – som nå vil behandles – står sentralt.

4.3.2 Krenkelsens art og omfang

I tilfeller hvor krenkelsene danner et handlingsmønster og dermed anses som «gjentatte», vil det sentrale for om gjerningspersonen «mishandler» fornærmede være; hva slags alvor og omfang handlingene har.¹⁶⁰ Følgelig vil den nedre grensen for hva som kreves av

¹⁵⁹ Rt-2013-329 (avs. 13).

¹⁶⁰ HR-2019-1787-A (avs. 23), HR-2019-621-A (avs. 19) og HR-2018-112-A (avs. 25).

handlingenes alvor og omfang for at terskelen for «mishandler» skal være overtrådt, behandles.

Spesielt illustrerende er HR-2017-667-A og HR-2018-112-A for hva som kreves av handlingens alvor og omfang. I HR-2017-667-A, anså Høyesterett som nevnt tidligere, tre av de fire episodene som fant sted mot fornærmede innen to måneder som «klart krenkende».¹⁶¹ Det fjerde tilfelle som oppsto ni måneder senere var «særlig krenkende».¹⁶² Krenkelsenes karakter og omfang var dermed tilstrekkelig kvalifisert til å overtrå terskelen for «gjentatt mishandler». Ifølge Høyesterett var «handlingenes karakter (...) slik at det ikke [kunne] ha betydning at også fornærmede [kunne] ha utløst krangler» med tiltalte.¹⁶³

I derimot HR-2018-112-A ble ikke terskelen for «mishandler» overtrådt. Fornærmede ble her utsatt for fire krenkelser av sin tidligere samboer. I et tilfelle hadde tiltalte, da han tilfeldigvis møtte fornærmede på gaten, tatt tak i vedkommendes hår og kastet henne i bakken, fremsatt trusler om ytterligere vold mot vedkommende og ødelagt hennes mobiltelefon. Omtrent to uker senere, brøt tiltalte et ilagt besøksforbud når han oppsøkte fornærmede på et utested. Omtrentlig to og en halv måned senere fulgte tiltalte også etter fornærmede på et kjøpesenter. Senere samme dag, skallet tiltalte til fornærmedes nye kjæreste – som fikk en hevelse og et kutt under venstre øye – etter hendelsen.¹⁶⁴ Selv om alle tilfellene hadde relevans under vurderingen av om terskelen for straffeloven § 282 var overtrådt,¹⁶⁵ var Høyesterett standpunkt at hendelsenes alvor og omfang samlet sett ikke var tilstrekkelig kvalifisert for mishandling.¹⁶⁶ Avgjørende var at saken gjaldt for få krenkelser, som til dels var mindre alvorlige. Tre av de siste krenkelsene lå også et stykke unna mishandlingsbestemmelsens kjerneområde. Dette fordi handlingene ikke skjedde «i hjemmet, og [tiltalte] var ikke lenger en del av fornærmedes nærmeste krets».¹⁶⁷ At krenkelsene ikke var planlagt av tiltalte ble også vektlagt.¹⁶⁸

Dermed kan en utlede av HR-2018-112-A at i tilfeller hvor krenkelsene er mindre alvorlige og befinner seg «et stykke unna kjerneområdet til bestemmelsen» stilles det strengere krav til krenkelsenes omfang for brudd på mishandlingsterskelen. I tillegg synes terskelen å være

¹⁶¹ HR-2017-667-A (avs. 27).

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ HR-2017-667-A (avs. 28).

¹⁶⁴ HR-2018-112-A (avs. 11-14).

¹⁶⁵ HR-2018-112-A (avs. 19-22) og Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 45.

¹⁶⁶ HR-2018-112-A (avs. 25).

¹⁶⁷ HR-2018-112-A (avs. 24-25).

¹⁶⁸ HR-2018-112-A (avs. 25).

høyere for anvendelsen av § 282 dersom krenkelsene finner sted utenfor hjemmet, begått av en person hvis tilknytning til fornærmede ikke lenger er nær. Når dette er sagt er det derimot klart at også tidligere samboere anses vernet av § 282, jf første ledd bokstav a. Likevel må det kunne legges til grunn at den nedre grensen for anvendelsen av § 282 i slike tilfeller er høyere. Dette fordi relasjonen og den psykologiske bindingen mellom gjerningsperson og fornærmede som regel opphører med forholdet eller svekkes. Et fryktregime vil i slike tilfeller vanskeligere kunne tenkes, da partene ikke lenger omgås daglig, alene mellom husets fire vegger. Ses det hen til hendelsene i HR-2018-112-A og hvorfor ikke disse kvalifiserte til mishandling, syntes ikke det hele å bero på partenes tidligere relasjon til hverandre som samboere. Det oppveiende var at handlingene ikke var planlagt av tiltalte og at disse skjedde utenfor fornærmedes hjem. Derfor er det nærliggende å anta at mishandlingsterskelen hadde vært oppfylt i foreliggende sak om tiltalte forsettlig hadde oppsøkt og utført krenkelsene i den tidligere samboerens hjem, istedenfor i det offentlige rom. I et slikt konstruert scenario ville nok krenkelsene ha dannet et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold. Dermed hadde terskelen for «mishandler» vært overtrådt.

Den nedre grensen for «mishandler» er høyere i tilfeller hvor krenkelsene kun er av psykisk karakter iforhold til en voldsutøvelse som både er fysisk og psykisk.¹⁶⁹ Trolig kan dette blant annet forklares i at de psykiske skadevirkningene ofte er vanskeligere å identifisere, samt bevise enn de fysiske. I tillegg vil den psykiske volden kun sjeldent utøves av en person. Ofte vil begge parter – særlig i destruktive forhold – veksle mellom å avgi og motta sårende, nedsettende og vonde uttalelser om hverandre. Terskelen for mishandling vil i slike tilfeller antas høy. Imidlertid om det kun er den ene personen som utfører den psykiske volden må terskelen anses lavere, særlig når krenkelsene er systematiske og vedvarende. Likevel vil ikke krenkelsens art være avgjørende for om mishandling foreligger.¹⁷⁰ Forholdets alvorlighetsgrad og innvirkningen dette har på offerets livsutfoldelse og trygghet i hjemmet må heller antas bestemmende. Vurderingstemaet vil være om den psykiske volden danner frykt hos fornærmede for nye psykiske krenkelser. Dette bør besvares bekreftende dersom de psykiske krenkelsene resulterer i et helt kuert og innelukket offer. Når dette er sagt viser rettspraksis, som jeg kommer inn på, flest grensetilfeller rundt overskridelsen av § 282 sin nedre grense når hovedtyngden av krenkelsene er av psykisk karakter.

¹⁶⁹ Rt-2013-879 (avs. 31) og HR-2019-621-A (avs. 18).

¹⁷⁰ Rt-2013-879 (avs. 30).

I både Rt-2013-879 og HR-2019-1787-A, opphevd Høyesterett lagmannsrettens dom som følge av at domsgrunnene ikke ga tilstrekkelig grunnlag for å fastslå om den nedre grensen for § 282 var overtrådt.¹⁷¹ I Rt-2013-879 var voldsutøvelsen mot fornærmede utelukkende av psykisk art. Dette utelukket ikke en anvendelse av § 282 så lenge de psykiske krenkelsene var alvorlige nok.¹⁷² I avgjørelsen viste lagmannsretten kun til en konkret hendelse av psykisk vold, når de kom frem til at sakens forhold oppfylte den nedre grensen for mishandling. Høyesterett var ikke enige i at hendelsen – hvor fornærmede på nattestid ble tvunget til å stå opp og sitte naken på en stol i stuen, mens tiltalte skjelte henne ut over lang tid – var alvorlig nok til å ha overtrådt terskelen for mishandling.¹⁷³

Terskelen for mishandling ble heller ikke ansett overtrådt i HR-2019-1787-A. Som følge av sjalusi og mistro hadde tiltalte vært svært kontrollerende og konfronterende overfor fornærmede, samt truet henne med å ta sitt eget liv. Utenom den psykiske trakasseringen ble fornærmede innenfor perioden på 11 måneder også utsatt for en moderat voldshandling. Gjerningspersonen hadde her, mens fornærmede sov, satt seg «over skrevs på brystkassen hennes og klapset henne på kinnene slik at hodet hennes ble slengt fra side til side».¹⁷⁴ Atferden fremsto som «intens og skremmende» og kom «uventet på fornærmede» som ble «svært redd».¹⁷⁵ Angående den psykiske volden uttalte Høyesterett at selv om tiltaltes kontrollerende og konfronterende atferd var «sterkt kritikkverdige», var den ikke uten videre straffbar. Dette gjaldt særlig hvor «innslaget av vold var relativt begrenset». Om en slik atferd skulle kvalifisere til mishandling vil dette avhenge av «blant annet (...) hyppigheten av sjalusiutbruddene, aggressiviteten til tiltalte og konsekvensene for fornærmedes liv».¹⁷⁶

Det en kan utlede av HR-2019-1787-A er at det må gjøres en konkret og samlet vurdering av tiltaltes atferd i avgjørelsen av om forholdet oppfyller § 282 sin nedre grense. Alvoret og omfanget i krenkelsene, samt hvor ofte disse utarter seg står sentralt. Hva slags virkning handlingene har hatt på fornærmede må også vektlegges. Sistnevnte poeng kan for så vidt også utledes av Høyesteretts konstruerte fryktregime-vurdering.

Også i HR-2019-621-A kom Høyesterett frem til at krenkelsene samlet sett ikke var av et alvor og omfang som kunne kvalifisere til mishandling. I motsetning til Rt-2013-879

¹⁷¹ Rt-2013-879 (avs. 34-41) og HR-2019-1789-A (avs. 23-25).

¹⁷² Rt-2013-879 (avs. 21-31).

¹⁷³ Rt-2013-879 (avs. 36).

¹⁷⁴ HR-2019-1787-A (avs. 15).

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ HR-2019-621-A (avs. 21).

beskrevet ovenfor, var tilfelle i HR-2019-621-A langt alvorligere. Fornærmede hadde her i en periode på fire måneder blitt utsatt for både fysisk og psykisk vold. I et tilfelle hadde tiltalte dyttet og kraftig presset sin hånd opp mot halsen til fornærmede for å skyve henne ut av døren. Videre hadde gjerningspersonen oppførte seg aggressivt og oppfarende overfor fornærmede. Han kjeftet på henne for alt han var misfornøyd med, vekket henne flere ganger om natten, fratok henne natteroen og på nattestid ba ham henne pakke sine ting og forlate huset. I tillegg fremsatte tiltalte trusler om å sørge for at fornærmede mistet sin helsefaglige godkjenning og ble tilbakesendt til sitt hjemland.¹⁷⁷ At fornærmede også nylig hadde kommet til Norge fra en annen kultur, med et begrenset nettverk og manglet innsikt i norsk språk og norske forhold, ble også tillagt stor vekt i saken. Etter Høyesterett var det «særlig denne nedrige og rammende utnyttningen av fornærmedes sårbarhet» som gjorde at det var et «grensetilfelle» om hendelsene kvalifiserte til mishandling.¹⁷⁸ For å vurdere om terskelen var overtrådt så Høyesterett deretter til forholdet i HR-2018-390-A som ble ansett for å ligge i det «nedre sjikt» av det som straffeloven 1902 § 219 rammet.¹⁷⁹

I HR-2018-390-A hadde fornærmede også blitt utsatt for fysisk og psykisk vold av tiltalte. Deriblant ble hun snakket nedsettende til, behandlet dårlig, kritisert og fryst ut. Videre hadde tiltalte dyttet og dratt henne i håret, samt jaget henne ut av huset. I et tilfelle mottok også fornærmede – mens hun var gravid i sjette måned – et hardt spark i låret/hoften som etterlot seg et blåmerke med diameter 15 cm. Tiltalte hadde også slått vedkommende hardt i ansiktet slik at det la seg merker etter hans fingre, samt trakassert fornærmede så mye at hun rømte ut av huset barbeint i morgenkåpen om vinteren.¹⁸⁰ Voldsutøvelsen i HR-2018-390-A ble av Høyesterett i HR-2019-621-A ansett som «klart mer graverende» enn tilfelle en nå sto ovenfor.¹⁸¹ Dette standpunktet vil jeg slutte meg til, da den fysiske og psykiske voldsutøvelsen i HR-2018-390-A besto over en vesentlig lengre periode (ca. 8 måneder¹⁸²) iforhold til tilfelle i HR-2019-621-A som varte i et par måneder. I tillegg gjaldt forholdet i HR-2018-390-A, i motsetning til tilfelle i HR-2019-621-A som kun gjaldt en kroppskrenkelse, flere fysiske voldsutøvelser mot fornærmede. Volden var også langt mer alvorlig, da skadevirkningene og utryggheten var mer kvalifisert. Videre rettet den ene voldsutøvelsen seg mot fornærmede mens hun var gravid i sjette måned, herunder på et stadium hvor hun var særlig sårbar. Den

¹⁷⁷ HR-2019-621-A (avs. 15-16).

¹⁷⁸ HR-2019-621-A (avs. 21).

¹⁷⁹ HR-2019-621-A (avs. 22-23).

¹⁸⁰ HR-2018-390-A (avs. 36-37).

¹⁸¹ HR-2019-621-A (avs. 22).

¹⁸² HR-2018-390-A (avs. 40).

psykiske volden var også, som beskrevet ovenfor, noe mer alvorlig i HR-2018-390-A sammenlignet med tilfelle i HR-2019-621-A.

Oppsummert var den fysiske og psykiske voldsutøvelsens alvor og omfang i HR-2018-390-A isolert sett ikke kvalifisert nok til å overstige terskelen for mishandling. Når den fysiske krenkelsen derimot ble sett i sammenheng med den psykiske kontrollen tiltalte hadde over fornærmede, forelå mishandling. At forholdet i HR-2018-390-A ble ansett som «klart mer graverende» enn hendelsene i HR-2019-621-A, sier også en del om hvor terskelen for «mishandler» ligger. Voldsutøvelsen i HR-2018-390-A ble bare ansett for å være «beskjeden, men tilstrekkelig til å kontrollere samboeren når psykiske virkemidler ikke strakte til».¹⁸³ Ettersom forholdet i HR-2018-390-A ble ansett å ligge i straffeloven § 282 sitt «nedre sjikt»,¹⁸⁴ mener jeg det var riktig av Høyesterett å ikke subsumere forholdet i HR-2019-621-A under straffeloven § 282. Dette til tross for at Høyesterett, før forholdet ble sammenlignet med HR-2018-390-A, anså forholdet i HR-2019-621-A som et grensetilfelle.¹⁸⁵

Avslutningsvis nevnes også LH-2018-156876. Kun psykiske krenkelser mot fornærmede var her tilstrekkelig til å kvalifisere som mishandling, på tross av rettspraksis sin høye terskel.¹⁸⁶ Mor som fornærmede hadde i en periode på omtrent ett år jevnlig blitt utsatt for psykisk vold av sønnen. Trusler om fysisk vold mot henne og døtrene, samt drapstrusler nevnes. Tiltalte opptrådte også skremmende og utagerende overfor fornærmede, ved å ha skreket til sistnevnte, mens han slo og sparket i hennes dører, vegger og vinduer. Ilagt besøksforbud var gjentatte ganger også brutt overfor moren. Tiltalte utførte videre innbrudd mot henne og var også kontrollerende og kommanderende med hensyn til fornærmedes liv og økonomi. I et tilfelle hadde tiltalte også presset en bil, hvor moren satt som passasjer, ut av veien. Deretter ble morens datter som fører av bilen utsatt for fysisk vold av tiltalte. Mot moren var krenkelsene derimot kun psykiske. Likevel var de av et såpass stort omfang og alvor at retten fant at fornærmede ikke kunne slappe av og være trygg i sitt eget hjem. Tungtveiende var at tiltalte ofte daglig oppsøkte fornærmede med nøkler til hennes hjem. Dette medførte at moren til tider, når sønnen kom seg inn i hennes bolig, måtte låse seg inne på soverommet, ringe politiet eller kjøre av gårde og overnatte hos sin familie for å unnsnippe tiltalte.

¹⁸³ HR-2019-621-A (avs. 38).

¹⁸⁴ HR-2019-621-A (avs. 22).

¹⁸⁵ HR-2019-621-A (avs. 21).

¹⁸⁶ Rt-2013-879 (avs. 31) og HR-2019-621-A (avs. 18).

Det en kan trekke ut av LH-2018-156876 er at selv om krenkelsene kun var psykiske var omfanget og alvoret av handlingene såpass kvalifiserte at de dannet et «regime» preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold mot fornærmede. Det var dermed lite tvilsomt at den nedre grensen for straffeloven § 282 var overtrådt.

Det kan stilles spørsmål ved om Høyesterett har satt terskelen for «mishandler» for høyt i tilfeller hvor hovedtyngden av krenkelsene kun er av psykisk og ikke fysisk art. Ørnulf Øyen mener på sin side at den høye terskelen for «mishandler» harmonerer dårlig med lovgivers formål med § 282.¹⁸⁷ Det var voldsutøvelsen virkning på fornærmede § 282 tok sikte på å ramme, og ikke tiltaltes handlemåte.¹⁸⁸ Ifølge Øyen harmonerer Høyesterettspraksis dårligere med lovgivers forutsetninger for § 282 når ikke «kvalifisert utrygghet» hos fornærmede er tilstrekkelig for mishandling, men at «mer kvalifiserte forhold» fra tiltalte kreves.¹⁸⁹ I tillegg mener han at fornærmede gis en for svak rettsbeskyttelse.¹⁹⁰ Videre trekker vedkommende frem HR-2019-621-A, som er behandlet ovenfor, som et eksempel på et forhold som burde ha vært subsumert under § 282.¹⁹¹ Fornærmede hadde her i en periode på fire måneder blitt utsatt for en rekke psykisk krenkelser og en gang for fysisk vold. Øyens synspunkter tilsier at terskel for mishandling for psykisk vold er satt for høyt av Høyesterett.

Sett hen til straffelovens system kan den høye terskelen for psykisk vold på den annen side forsuares. Straffelovens kapittel 25 gir helt klart fornærmede en sterkere beskyttelse når krenkelsens karakter er av fysisk og ikke psykisk art. Som nevnt tidligere skyldes dette trolig at psykisk vold er vanskeligere å bevise enn fysisk vold. Hva som kvalifiserer til psykisk vold er også mer utfordrende å definere. Jevnlig drittsslenging, manipulering, latterliggjøring og nedvurdering av partnerens evner vil gjerne nå opp til terskelen for psykiske krenkelser. Hva med å ofte rette kritikk mot partnerens matlaging eller andre gjøremål i huset? Eller periodevis spydige kommentarer, munnhuggeri og en kald oppførsel? Kan også slike tilfeller kategoriseres som psykisk vold? Tatt i betraktning de mange uklare grensetilfellene for psykisk vold og problemene med å påvise skadevirkningene av disse, kan dette forsuares den høye mishandlingsterskelen for psykiske krenkelser.

¹⁸⁷ Ørnulf Øyen, «Er gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner hensiktsmessig utformet?», *Lov og Rett*, 01.09.2019, vol.58, utgave 9, s. 526.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Ibid.

Likevel viser tall og statistikk at i 2021 var psykisk vold årsaken til at 92 % oppsøkte et krisesenter.¹⁹² Selv om det mangler gode data over omfanget av psykisk vold i nære relasjoner,¹⁹³ antas og forbindes denne form for mishandling ofte med voldsutøvelsens psykiske side. Tas det standpunkt i forarbeidene synes departementet å gi en viss motstand mot en forskjell på terskelen for mishandling når voldsutøvelsen er psykisk iforhold til fysisk.¹⁹⁴ Det påpekes at selv om «fysisk vold ofte [vil] være lettere å påvise enn psykisk mishandling» er «forskningen rundt – og kunnskapen om – mishandling i nære relasjoner (...) økende».¹⁹⁵ Dette gir «domstolene økt innsikt i kjennetegnene ved psykisk mishandling».¹⁹⁶ Videre argumenteres det med at siden psykiske krenkelser allerede er «straffbare etter gjeldende § 219, [er] (...) domstolene kjent med å anvende bevisregler på psykisk mishandling».¹⁹⁷ Dette kan tale for at fysisk og psykisk vold i større grad bør likestilles.

Også ordlyden i § 282, som verken skiller mellom fysisk eller psykisk vold, taler imot en nevneverdig forskjell i terskelen for mishandling mellom disse. Et stadig økende fokus på ens mentale og sosiale helse trekker i tilsvarende retning. Selv om hovedtyngden av voldsutøvelsen er psykisk vil denne kunne medføre samme type plager og livshemninger som fysisk vold. En langvarig og systematisk nedbryting av offerets psyke vil også i like stor grad som fysisk vold være egnet til å forårsake utrygghet i hjemmet og inngå i det trusselregimet som § 282 er ment å verne om. Formålet bak § 282 synes dermed også å tale mot en nevneverdig forskjell i terskelen for mishandling angående fysisk og psykisk vold.

Det kan videre spørres om den høye mishandlingsterskelen som Høyesterett har satt når hovedtyngden av krenkelsene er psykiske, kan være problematisk med hensyn til Norges forpliktelser etter EMK og Istanbul-konvensjonen. Nærmere sagt blir spørsmålet om denne praksisen sikrer fornærmede et effektivt vern mot denne typen vold. Når det gjelder EMK innehar ikke denne noen eksplisitt bestemmelse som verner mot mishandling i nære relasjoner. Likevel vil en manglende sikring mot vold i nære relasjoner etter EMD-praksis kunne utgjøre et brudd på konvensjonen.¹⁹⁸ Retten til liv (art. 2), forbudet mot tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling (art. 3), retten til privatliv (art. 8) og forbudet

¹⁹²Bufdir (2022), «Tall og statistikk fra krisesentrene i norske kommuner», «om beboerne» og «voldserfaringer blant beboerne»; <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/krisesentrene/om-beboere#section-244>.

¹⁹³ Dinutvei.no, «Hva er psykisk vold?», <https://dikutvei.no/vold-i-naere-relasjoner/hva-er-psykisk-vold/>, publisert 18. november 2021, sist oppdatert 7. mars 2023.

¹⁹⁴ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 40.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Se blant annet *Kontrova v. Slovakia* [GC] 2007, no. 7510/04 og *Kurt v. Austria* [GC] 2019, no. 62903/15.

mot diskriminering (art. 14) kan nevnes.¹⁹⁹ Her vil en manglende sikring mot psykisk vold alene kunne overtre artiklene så lenge krenkelsens alvor er kvalifisert nok.²⁰⁰ Det settes dermed en forholdsvis høy terskel for overtredelse av konvensjonens artikler når krenkelsene i nære relasjoner alene er psykiske. Den høye mishandlingsterskelen som Høyesterett har satt for psykisk vold, synes dermed å samsvare med Norges EMK-forpliktelser til å verne mot slik atferd.

Angående Istanbul-konvensjonen, en legislativ motivasjon bak § 282, er konvensjonens formål å forebygge og bekjempe vold mot kvinner, også vold i nære relasjoner.²⁰¹ I tillegg oppfordres medlemsstatene til å gjennomføre konvensjonen for andre voldsofre i nære relasjoner.²⁰² Etter artikkel 35 har konvensjonsstatene plikt til å kriminalisere fysisk vold. Med henblikk på artikkel 33 om psykisk vold kan straff tas i bruk, men medlemstatene har ikke plikt til dette.²⁰³ Kriminaliseringsreservasjonen for psykiske krenkelser kan tilsi at denne typen krenkelser anses som mindre alvorlig enn fysisk vold. Dette taler for at den høye terskelen Høyesterett har oppstilt for mishandling etter § 282 når voldsutøvelsen alene er psykisk er i tråd med Istanbul-konvensjonen. At det ikke ble gjort endringer i straffeloven for å oppfylle Istanbul-konvensjonens artikkel 33, men at departementet istedenfor viste til straffeloven § 282 tilsier det samme.²⁰⁴ Som følge av § 282, var det dermed tilstrekkelig med passiv transformasjon for å gjennomføre artikkel 33 i norsk rett.²⁰⁵

Ses det videre hen til ordlyden i artikkel 33 har denne en snevrere rekkevidde enn den psykiske volden som rammes av § 282. Kun tvang eller trusler («coercion or threats») omfattes av artikkel 33, i motsetning til § 282. I tillegg rammes ikke en enkeltstående psykisk voldsutøvelse av artikkel 33, men kun et handlingsforløp («a course of conduct»)²⁰⁶ Den nedre terskelen for de psykiske krenkelsenes antall, alvor og hyppighet sies det derimot ikke noe om. Medlemstatene er dermed overlatt et stort skjønn til gjennomføringen av artikkel 33. Dette taler klart i retning av at den høye mishandlingsterskelen Høyesterett har oppstilt for

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ *Hajduová v. Slovakia* [GC] 2010, no. 2660/03 premiss 49, *Volodina v. Russia* [GC] 2019, no. 41261/17 premiss 74–75, 81 og 98 og *T.M. and C.M. v. Moldova* [GC] 2014, no. 26608/11 premiss 47 og 49.

²⁰¹ Istanbul-konvensjonen artikkel 2 (1) og artikkel 1 bokstav a-e.

²⁰² Istanbul-konvensjonen artikkel 2 (2) og artikkel 1 bokstav a-e.

²⁰³ Istanbul-konvensjonen artikkel 78 nr. 3.

²⁰⁴ Prop. 66 S (2016-2017) s. 18.

²⁰⁵ Morten Ruud og Geir Ulfstein, «*Innføring i folkerett*», 5 utgave (2018), s. 64.

²⁰⁶ Explanatory report to the Council of Europe, «*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*», <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>, Istanbul, 11. V. 2011, avsnitt 181 (lest 26. november 2023).

psykisk vold etter § 282, samsvarer med minstekravene i Istanbul-konvensjonens artikkel 33. At ikke enhver svekkelse av en persons psykiske integritet omfattes av artikkel 33, men bare mer kvalifiserte («seriously») svekkelser, trekker i samme retning. Den høye mishandlingsterskelen for ren psykisk vold er dermed i tråd med forpliktelsene etter Istanbul-konvensjonens artikkel 33 om å verne mot denne typen krenkelse.

Basert på redegjørelsen min angående krenkelsens art og omfang kan en oppsummeringsvis si at en helhetsvurdering rundt alvor og omfanget i tiltaltes atferd må til for å fastslå om terskelen for «mishandler» er overtrådt. Handlingens alvorlighetsgrad, om krenkelsene oppstår utenfor eller i fornærmedes hjem og om de danner frykt for ytterligere voldsutøvelse står sentralt. Som før nevnt, er ikke krenkelsens alvor og omfang nødvendigvis avhengig av krenkelsens tidsperspektiv, så lenge handlingene er intensive og grove nok. Ei heller vil krenkelser over et større tidsperspektiv og hyppigheten av disse være fullstendig avhengig av arten og omfanget av voldshandlingene. Serien av krenkelser bør samlet sett heller ses i sammenheng med hverandre i vurderingen av om et fryktregime er etablert. Dette burde være avgjørende for om den nedre grensen for mishandling er overtrådt.

5. Avrunding av oppgaven

Som oppgaven min viser er straffeloven § 282 et svært omfattende, komplekst og sammensatt straffebed. Bestemmelsen omfatter en vid personkrets og ulike alternative krenkelsesmetoder som må være av alvorlig eller gjentatt art, samt kvalifisere til mishandling. Tolkning og en samlet skjønsmessig vurdering må til for at bestemmelsens nedre grense skal kunne klarlegges.

Det positive med straffeloven § 282 er dens svært fleksible og tilpasningsdyktige utforming. Ulike typetilfeller vil lettere kunne fanges inn under straffebedets gjerningsbeskrivelse og bestemmelsens innhold er også mer «mottakelig» for videre samfunnsutvikling. Likevel har ordlyden i § 282, slik oppgaven gjenspeiler, skapt utfordringer for domstolene. Her siktes det spesielt til hva som utgjør den nedre grensen for mishandling. Dette har blitt noe avhjulpet av Høyesterett sin operasjonalisering av mishandlingsbegrepet. Ses vurderingstemaet (om krenkelsen(e) danner et fryktregime) i sammenheng med formålet bak § 282 og den vernede personkretsen er dette rimelig treffende for å komprimere bestemmelsens omfang og kompleksitet til noe mer håndterbart.

Likevel kan formålet bak § 282, utviklingen av dens innhold og sentrale vurderingsmomenter på sikt utydeliggjøres når bestemmelsens innhold i stor grad utpensles av domstolene. Som Øyen, mener jeg derfor at lovgiver bør gi gjerningsbeskrivelsen i § 282 (1) ny utforming som i større grad gir uttrykk for de tilfeller bestemmelsen er ment å ramme.²⁰⁷ Noen bemerkninger følger, men innenfor rammene av oppgaven er det ikke mulig å utdype disse nærmere.

Eksempelvis kan et ekstra ledd i § 282 med følgende formulering under første ledd skape ytterligere klarhet og forutberegnelighet; «Ved avgjørelse av om mishandling foreligger, vektlegges det om fornærmede må leve under et regime preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for fremtidige krenkelser».

Det er videre uheldig at psykiske krenkelser ikke tydeliggjøres nok i straffeloven § 282. Istedenfor at disse omfattes av ordlyden «andre krenkelser» kunne uttrykket «vold» vært endret til «fysisk eller psykisk vold», eller latt psykisk vold stå som eget alternativ. Paragraf 282 ville dermed vært mer dekkende når det gjelder de straffverdige sidene ved vold i nære relasjoner, noe også forarbeidene støtter oppunder.²⁰⁸ Siden psykisk vold også skaper flest grensetilfeller og er vanskelig å definere, ville retningslinjer gjerne i forarbeidene, gjort det enklere å gjenkjenne denne typen vold og om mishandlingsterskelen er overtrådt.²⁰⁹ Ovenfornevnte forslag hadde forhåpentligvis gjort § 282 enklere å anvende i praksis.

²⁰⁷ Ørnulf Øyen, «Er gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner hensiktsmessig utformet?», *Lov og Rett*, 01.09.2019, vol.58, utg. 9, s. 526.

²⁰⁸ Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 36.

²⁰⁹ I NOU 2003:31 s. 144 gis eksempler på psykisk vold, men en definisjon mangler.

Litteraturliste

Norske rettskilder

Lover

- 1814 Grunnloven: Lov 17. mai 1814 om Kongeriket Norges grunnlov.
- 1902 Almindelig borgerlig Straffelov: Lov 22. mai 1902 om straff.
- 1981 Barnelova: Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre.
- 1981 Straffeprosessloven: Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.
- 1991 Ekteskapsloven: Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap.
- 1993 Partnerskapsloven: Lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap.
- 1999 Psykisk helsevernloven: Lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern.
- 1999 Menneskerettighetsloven: Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
- 2005 Straffeloven: Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.

Forarbeider

Innstl. O. VI (1889).

NOU 2003:31: Retten til et liv uten vold.

Ot.prp.nr. 113 (2004–2005): Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.)

Ot.prp.nr. 8 (2007–2008): Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet).

Ot.prp.nr. 73 (2007–2008): Om lov om endringer i arveloven mv. (arv og uskifte for samboere).

Ot.prp.nr. 22 (2008–2009): Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning).

Prop. 66 S (2016–2017): Samtykke til ratifikasjon av Europarådets konvensjon av 11. mai 2011 om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

Rettspraksis

Fra Høyesterett:

Rt-1950-648	Rt-2006-970	HR-2012-1101-A
Rt-1952-1019	Rt-2007-1537	HR-2017-373-U
Rt-1968-646	Rt-2008-1350	HR-2017-667-A
Rt-1981-970	Rt-2009-435	HR-2018-112-A
Rt-1983-1100	Rt-2010-129	HR-2018-390-A
Rt-1984-1197	Rt-2010-949	HR-2019-621-A
Rt-1985-1395	Rt-2011-171	HR-2019-1675-A
Rt-1986-362	Rt-2011-1317	HR-2019-1719-U
Rt-1991-431	Rt-2011-1412	HR-2019-1787-A
Rt-1992-61	Rt-2012-835	HR-2019-1789-A
Rt-1992-445	Rt-2012-1313	HR-2019-1922-A
Rt-1995-803	Rt-2012-1336	HR-2019-1936-U
Rt-1996-226	Rt-2013-329	HR-2020-374-U
Rt-1999-26	Rt-2013-879	HR-2020-955-A
Rt-2002-1207	Rt-2013-1702	HR-2020-02132-U

Rt-2002-1707	Rt-2014-381	HR-2021-580-A
Rt-2004-844	Rt-2014-695	HR-2022-1110-A
Rt-2005-463	Rt-2014-702	HR-2022-1180-A
Rt-2005-938	Rt-2015-788	HR-2022-2297-A
Rt-2005-1567		

Fra lagmannsretten:

LF-2011-15781	LB-2017-1017
LB-2011-163215	LB-2017-86818
LB-2011-18038	LB-2017-98794-2
LB-2013-19284	LG-2017-91663
LE-2015-110720	LH-2018-156876
LB-2016-52065	LG-2021-14499
LB-2016-32774	LG-2022-20182

Litteratur

Jørn Jacobsen, Erling Johannes Husabø, Linda Gröning og Asbjørn Strandbakken, «*Forbrytelser i utvalg – straffelovens regler om voldsforbrytelser seksualforbrytelser, formuesforbrytelser og narkotikaforbrytelser*» (Bergen 2020).

Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, «*Frihet, forbrytelser og straff – en systematisk fremstilling av norsk strafferett*», 3 utgave (Bergen 2023).

Geir Aas og Tore Andersen, «*Mishandlingsbestemmelsen – En evaluering av loven mot mishandling i nære relasjoner jf. Strl. § 219 (§ 282/283)*» (Oslo 2017).

Magnus Matningsdal, «*Straffeloven – De straffbare handlingene – Kommentartutgave*», 1 utgave (Oslo 2017).

Jon Skeie «*Den norske strafferett*», 2 utgave (1946).

Johannes Andenæs og Kjell Andorsen, «*Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*», 1 utgave (2008).

Ørnulf Øyen, «Er gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner hensiktsmessig utformet?», *Lov og Rett*, 01.09.2019, vol.58, utg. 9, s. 525-526.

Knut Erik Sæther, «*Høyesterett og straffeloven 1902 § 219 (mishandling i nære relasjoner)*» (2016).

Morten Ruud og Geir Ulfstein, «*Innføring i folkerett*», 5 utgave (2018).

Internasjonale rettskilder

Konvensjoner

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK): Lov 4. november 1950 nr. 1 Multilateral, Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter.

FNs barnekonvensjon: Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, vedlegg 8.

Istanbul-konvensjonen: Lov 11. mai 2011 nr. 22 Multilateral, Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner CETS 210.

EMD-praksis

Kontrova v. Slovakia [GC], ECHR:2007:0531JUD000751004.

Hajduová v. Slovakia [GC], ECHR:2010:1130JUD000266003.

T.M. and C.M. v. Moldova [GC], ECHR:2014:0128JUD002660811.

Volodina v. Russia [GC], ECHR:2019:0709JUD004126117.

Kurt v. Austria [GC], ECHR:2019:0704JUD006290315.

Uttalelser fra internasjonale organer

Explanatory report to the Council of Europe, «*Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*», <https://rm.coe.int/ic-and-explanatory-report/16808d24c6>, Istanbul, 11. V. 2011.

Nettkilder

Lovdata Pro kommentarene til straffeloven § 282 fra Karnov, skrevet av Jørn Jacobsen og Linda Gröning, <https://lovdata.no/pro/#document/NL/lov/2005-05-20-28/%C2%A7282>, publisert 11. juli 2022.

Julie Bendiksen og Aurora Berg, «Vold i nære relasjoner» i NRK, https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/morketall-pa-vold-i-naere-relasjoner-_hoey-terskel-for-a-ta-kontakt-med-krisesenter-1.16049997, oppdatert 22. september 2022 (lest 12. november 2023).

Riksrevisjonen, «Myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner», <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2021-2022/undersokelse-av-myndighetenes-innsats-mot-vold-i-naere-relasjoner/>, publisert 9. juni 2022 (lest 22 september 2023).

Geir Aas og Tore Andersen, politihøgskolen, oppslagsord «Mishandlingsbestemmelsen», <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/2427624>, utgitt i 2017.

Dinutvei.no, «Hva er psykisk vold?», <https://dinutvei.no/vold-i-naere-relasjoner/hva-er-psykisk-vold/>, publisert 18. november 2021, sist oppdatert 7. mars 2023 (lest 20. november 2023).

Simen Pedersen mfl., Rapport fra Menon Economics, «Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner», <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2023-15-Samfunnsokonomiske-kostnader-av-vold-i-naere-relasjoner.pdf>, februar 2023 (lest 29. november 2023).

Bufdir (2022), «Tall og statistikk fra krisesentrene i norske kommuner», «om beboerne» og «voldserfaringer blant beboerne»; <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/krisesentrene/om-beboere#section-244> (lest 20. november 2023).

Tabell fra Statistisk sentralbyrå

Vedlagte tabell viser kjønnsfordelingen over anmeldte lovbrudd knyttet til mishandling i nære relasjoner i perioden 2004 til 2022:

08638: Personoffer for anmeldte lovbrudd, etter statistikkvariabel, lovbruddstype, kjønn og år

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Personoffer																			
Mishandling i nære relasjoner																			
Begge kjønn	0	0	393	807	1 290	2 050	2 510	2 756	2 843	3 322	3 726	4 147	4 403	4 878	4 565	4 409	4 408	4 206	3 995
Menn	0	0	62	128	215	470	626	747	885	1 068	1 295	1 455	1 606	1 820	1 647	1 595	1 595	1 479	1 405
Kvinner	0	0	331	679	1 075	1 580	1 884	2 009	1 958	2 254	2 431	2 692	2 797	3 058	2 918	2 814	2 813	2 727	2 590